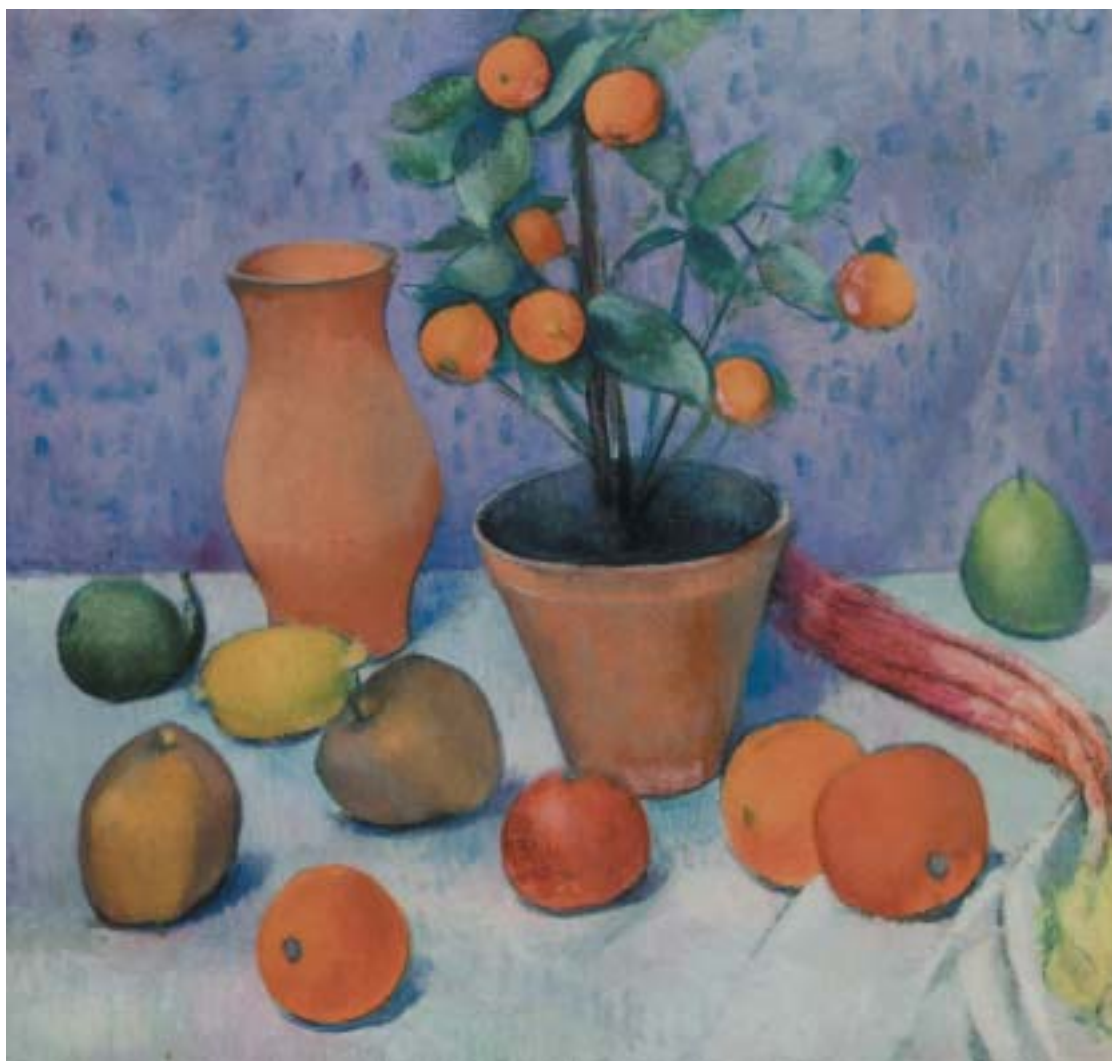

תּוֹשַׁבִּיט
ELUL
TIŠRI
רוֹשׁ חוֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Anita Réé: *Zátiší s pomerančovníkem.* (K textu na stranách 8–9.)

לשנה טובה תש"פ תכתבו ותחתמו

DOBŘÝ A ÚSPĚŠNÝ ROK 5780

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně k uctění památky našich blízkých, zavražděných během šoa, se bude konat v neděli 22. září 2019 od 11 hodin. Objednávky na dopravu, kterou zajišťuje pražský rabinát, přijímáme do 10. září na telefonním čísle 224 800 849 nebo na e-mailové adrese rabinat@kehilaprag.cz. Sraz je 22. 9. v 9.15 u hotelu Intercontinental, Pařížská 30, Praha 1. *Rabinát ŽOP*

VELKÁ REKONSTRUKCE

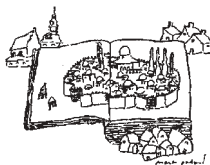
Rekonstrukce Velké synagogy v Plzni by měla začít ještě koncem letošního roku. Stavební firma je téměř vybraná a v současné době se čeká na doplnění některých dokumentů. „Rádi bychom předali stavební dokumenty koncem září nebo začátkem října,“ potvrdil pro plzeňské internetové noviny QAP.CZ předseda plzeňské ŽO Jiří Löwy.

Opravy unikátní stavby budou rozdělené do dvou částí. „Výběrové řízení je rozdělené do dvou částí. Jedna je stavební a druhá restaurátorská. Základem stavební částí je rekonstrukce rabinského domu, kde zůstane téměř jen obvodové zdi. V domě budou vestavěné i malé byty pro lektory. Jinak budou probíhat zejména restaurátorské práce,“ vypočítává Jiří Löwy s tím, že přímo v synagoze dojde například na výmalbu do původního stavu a také na osazení zrekonstruovaných lustrů. Rekonstrukce potrvá zhruba dva roky, pro návštěvníky se Velká synagoga uzavře. Opravy vyjdou na necelých sto milionů. *qap.cz*

„ZAJÍMAVÁ SPOLEČNOST“

Ostré a protichůdné reakce vyvolalo na sociálních sítích zveřejnění selfie předsedy krajně pravicové DSSS Tomáše Vandase s kantorem a členem Židovské liberální unie Benjaminem Kurasem. Fotografie vznikla na akci pořádané organizací Sdružení přátel bílého heterosexuálního muže. Setkání na zámku v Příčověch se konalo jako protipól festivalu Prague Pride. Mezi podporovatele patřily nejrůznější organizace. Například Raptor TV Žarka „Raptora“ Jovanoviče, proruského novináře s vazbami na Stranu práv občanů Zemanovci a nadstandartními vazbami na Okamurovu SPD. Raptor také umožnil příznivcům sledovat dění na místě. Dále Nadační fond Má vlast Michala Semína nebo časopis Milana Vidláka *Šifra*, určený těm, „kdo čtou mezi řádky“. V časopise *Šifra* se lze například dočíst, že revoluce 1989 byla řízena z Moskvy, co chystá Bilderberg,

AKTUALITY

nebo o výzkumech vyvracejících lidský podíl na globálním oteplování.

Přítomné spojují obavy o osud české země a společnosti, kritika politiky EU, vycházející opět z různých východisek a mající různé podoby od obecné nechuťi po konkrétní systémové námitky. Důležitým bodem, jak už z názvu sdružení vyplývá, je pocit, že bílý heterosexuální muž je ohrožen z několika stran: imigrace a zrovnoprávnění jiných etnik ho ohrožují jako bělocha – a gender teorie a aktivisté jej ohrožují jakožto heterosexuála a muže.

Tak na jednom fóru shromáždili bývalý poradce prezidenta Klause Ladislav Jakl, protimuslimský aktivista Martin Konvička, pplk. Ivan Kratochvíl ze spolku Českoslovenští vojáci v záloze za mír, Ivo Gec ze Zemské domobrany nebo spisovatelka a bojovnice proti církevním restitucím Lenka Procházková.

Mezi přítomnými se objevila řada osob s problematickou minulostí i přítomností – a ostatním nevadilo s nimi sedět u jednoho stolu a fotografovat se s nimi: Sešli se tu redaktoři a příspěvatelé dezinformačních médií jako Svobodné rádio, Sputnik, Raptor TV, *Šifra*, Rukojmí.cz a dalších. Nehledě na otázku, zda a nakolik jsou spojené s průmyslem tzv. ruských online trollů, je jasné, že jsou to média šířící konspirační teorie.

Mezi účastníky byl proruský a prosrbský poslanec ČSSD Jaroslav Foldyna, účastníci se akcí „Nočních vlků“, proslavených tím, že jejich členem „nesmí být ženy a homosexuálové“. Dále zde byl například Michal Semín, člen akce D.O.S.T., který v červnu kandidoval na člena Rady ČTK. Vůči jeho kandidatuře se ohradila ve svém prohlášení i FŽO v ČR, která kvůli Semínovu vyhraněnému antijudaismu apelovala na Poslaneckou sněmovnu, aby jej do této pozice nevolila.

A v neposlední řadě předseda Dělnické strany sociální spravedlnosti, nástupkyně soudně zrušené DSS, Tomáš Vandas. Tento bývalý funkcionář antisemitské SPR-RSČ Miroslava Sládka proslul zvláště během pochodů krajní pravice proti vyloučeným lokalitám. Na akcích pořádaných DSSS bývá pravidelně k vidění neonacistická symbolika a zaznívají rasistická a protiromská hesla, aniž by se od těchto incidentů strana distancovala. V současnosti působí pan Kuras jako kantor Židovské liberální unie a pro tuto organizaci vede šabatové bohoslužby. Z hlediska většinové společnosti může být vnímán jako „židovský duchovní“. Jeho přítomnost na podobné akci mohou nacionalisté jako Vandas podávat jako důkaz, že oni přece nejsou xenofobní a netolerantní, jestliže se hrde fotí se známým židovským autorem. *www.ztis (pro Reh kráceno)*

PATNÁCTÁ EVROPSKÁ MAKABIÁDA V BUDAPEŠTI

Letošní makabiády se zúčastnilo 12 reprezentantů ČR ze židovských sportovních klubů Hakoach, SK Makabi Karlovy Vary, SK Maccabi Steinitz a SK Maccabi Olomouc. První místo obsadily USA se 155 medailemi (75 zlatých/43 stříbrných/37 bronzových), před Maďarskem se 100 medailemi (49/28/23) a Německem se 101 medailí (41/30/30), následovala Velká Británie s 83, Litva s 62, Jihoafrická republika s 68 a na sedmém místě naše republika s 21 medaili, před Švédskem, Francií, Švýcarskem nebo Itálií. Výsledek je velkým úspěchem židovských sportovců z ČR.

jd

OBSAH

Sidra na tento měsíc 4–5
Za návrat krásy: rozhovor s filosofem Alainem Finkielkrautem 6–7
Orfeus a osamění o malířce Anitě Réé 8–9
 Josef Škvorecký:
Můj strýček Kohn 10–11,
 Rozhovor s prof. I. Rektorem 12–13
 Albert Bensoussan:
Pozdrav umělci 14–15
 Šlomo Efrajim Lunčic II. 16–17
 Vzpomínka na George Sachse 18
 Konspiračné teórie 19
 Antisionismus – antisemitismus 20
 Izrael: *Židé a silná slova* 21
 Výběr z českých médií 22
 Kalendárium 23
 Zprávy, kultura, inzerce 24–27
 Zprávy ze světa 28

Milí přátelé,

u letopočtů, končících vzestupnými číslicemi 8 a 9, i když ne ve všech, si máme v hranicích bývalého Československa opravdu co připomínat, i když v letech 1968 a 1969 sotva můžeme mluvit o vzestupu. Můžete namítnout, že „pražské jaro“ skončilo už v srpnu 1968, ale s tím nemohu souhlasit. Troufám si dokonce tvrdit, že v týdnu od 21. do 27. srpna 1968 se Češi a Slováci ukázali v té nejlepší formě, protože je nikdo nekontroloval. Události následujícího roku, zvláště 21. srpen 1969, kdy se KSČ cítila být povinována potlačit demonstrace proti sovětské okupaci vlastními silami, tento portrét vážně poškodily, protože už byli Čechoslováci pod kontrolou. Statečný humor, s nímž čelili sovětské invazi, vyprchal i z demonstrantů.

I tak však musím sám proti schématu kardinálního významu let končících na osmičku namítnout, že oproti jiným rokům s osmičkou a devítkou na konci je poměr 50 : 50, což je málo. I když to říkám nerad, s hledáním systému v číslech letopočtu je to jako s hledáním systému v loterii. Souvislost vidím spíše v tom, že každý nový rok, bez ohledu na to, jakým číslem končí, odhaluje skrytou tvář roku předchozího, ať horší nebo lepší.

V knize Kohelet (Kazatel) říká král Šalomoun, že všechno má svůj čas. Je například doba, jež se vyznačuje „snášením kamenů“, a oproti ní doba, kdy se lidé zase zabývají „roznášením kamenů“, a tak podobně. Člověk z toho užuž pojme podezření, že v tom je skryto tajemství nějakého objektivně daného systému, a kdyby byl chytrý, mohl by své znalosti využít ke svému prospěchu. Ale chyba lávky, Kohelet to uzavře tím, že načasování je v každém konkrétním případě v rukou Božích a na člověku je, aby to tak přijímal. Podobně řeší i palčivou otázku, zda se lidský duch vrací po smrti k Bohu, anebo člověk umře jako každý jiný dobytek, nakrátko obdařený živou duší. I to je v rukou Božích, říká, poněvadž jenom Bůh dokáže posoudit, co je pro daného člověka

vhodnější. To se týká všeho, nač upřeme svou pozornost, protože se začátek a konec každé věci vymyká naší evidenci a musíme si je domýšlet, či spíše vymýšlet. Že si přesto nedokážeme dát pokoj a snažíme se získat kompletní představu o čemkoliv pomocí logiky, výpočtů a fantazie, na tom nic nemění. I to je vůle Boží a také to nám dal Bůh za zaměstnání, abychom se tím trápili.

Pod sluncem není nic, o čem by se dalo říci, že to je nové a dříve to nebylo. Bylo to tak už předtím, a to, co je nyní, opět bude. V hebrejštině se tento

momentálnímu obrazu, jak si on sám sebe představuje, a ne jaký je.

Jestliže nepozná bázeň před Bohem, protože jediné ta je počátkem moudrosti, nežije ve skutečnosti. Pražský Maharal proto na řadě míst svých spisů naznačuje, že člověk, žijící ve falešném světě svých představ, je sám svým způsobem neskutečný. Přinejmenším balancuje na hraně bytí a nicoty a Bůh ho může jen upozorňovat, aby si to uvědomil, až to bolí. Jenomže tou bolestí procitá ve skutečnosti.

Platí to pro každého člověka zvláště, ale i pro celé národy a lidstvo, dokud si nepřiznají, že nevědí ani to, co je v jejich životě potká příští den, měsíc, rok. Proto je Roš hašana rovněž Dnem soudu.

Hned na prahu nového roku je třeba si připustit, že stojíme před budoucností, již můžeme ovlivnit jen přiznáním, kým jsme byli vloni. Pak s vědomím, před Kým stojíme, je v našich silách si vyvolat v paměti, sepsat a podtrhnout, sečíst a přiznat všechno, zač bychom se měli stydět už dřív. Tímto aktem je *tesuva*, návrat, tedy obnovení vztahu s Tím, jehož přítomnost nám uniká vždycky, když nebereme ohled na to, že JE. Tehdy a jediné tak získáme nazpět skutečný svět, skutečnost vlastní existence a budoucnost.

Prvního dne stvoření řekl Bůh, buď světlo, a to světlo bylo, aby je oddělil od tmy. Ve tmě je svět pravděpodobně stejný, jako když si ho můžeme prohlédnout ve světle, ale bez světla z něj nic nevidíme, je nám skrytý. Proto Kohelet, ačkoliv je mu jasné, že se vnější osud moudrého člověka neliší od osudu hlupáka, uznává přednost moudrého, protože moudrý člověk má oči v hlavě a blázen ve tmě chodí. Ale jak už bylo řečeno, počátkem moudrosti je bázeň Boží, jenom a jediné ta, a tak je úplně a jediné na nás samých, jestli si na sebe posvítíme.

Jestliže jsem něco podobného psal i dříve, tak mi to odpusťte, jak stárnu, tak se čím dál častěji opakuji.

S tím vám, milí přátelé, přeji dobrý vstup do „nového“ roku 5780.

Váš rabín Efraim K. Sidon

DOPIS VRCHNÍHO RABÍNA K NOVÉMU ROKU 5780

názor promítá i do pojmu *chadaš*, který obvykle chápeme jako nový. Ve skutečnosti však znamená obnovený, jako například termín *roš chodeš*, česky nov. Každému je a bylo vždycky jasné, že vidí sluncem osvětlený srpek nebeského tělesa, které na nebi existuje od nepaměti. Jestliže ho můžeme radostně vítat, jak my Židé činíme, neděláme to proto, že bychom si mysleli, že v době, kdy se na tři dny skryl našim očím, zanikl a musil být znovu stvořen. Ne, máme radost, že byl obnoven a díky Pánu Bohu je ještě pořád na nebi.

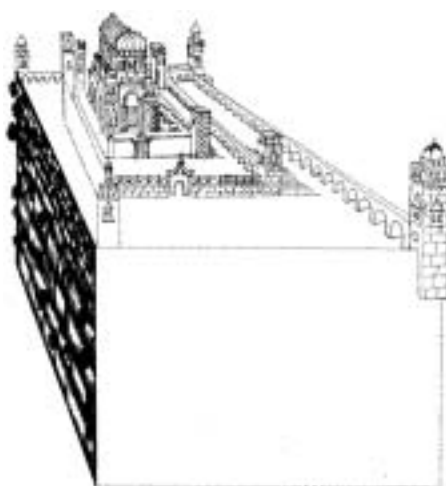
Podobně je tomu i v případě speciálního *roš chodeš* sedmého měsíce *tišri*, kterému říkáme *roš hašana*, začátek roku, poněvadž při tom posouváme poslední číslici v letopočtu od stvoření světa, teď zrovna z devítky na desítku. I pojem *šana* (rok) v sobě nese stejné poselství, protože znamená opakovat. Roky se prostě opakují, jako se obnovuje měsíc a příroda. Veškerá změna, *šinu*, spočívá v opakování a v obnově, nového pod sluncem není nic. Věci jsou, jak jsou, a Bůh je obnovuje, aby si lidé všimli toho, že jsou, jaké jsou. Čas nám na tom, co je, odhaluje jako nové vše, co nám uniklo, leckdy s důrazem, jenž vyrazí dech. Důvody pro to jsou ale v člověku samém, protože mu brání předsudky, které si vytváří ve snaze si modelovat svět, sebe i Stvořitele ke svému

BOŽÍ JMÉNO (paršat Ree)

Pátá kniha Mošeho je též nazývána Mišne tora, opakování nauky. Je pokládána za Mošeho osobní komentář k předchozím čtyřem knihám. Hned na úvod knihy Dvarim se praví: „Ve čtyřicátém roce, jedenáctého měsíce, prvního dne měsíce, zahájil Moše promluvu k synům Jisraele o všem tom, co mu pro ně přikázal Hospodin. Na opačné straně Jardenu, v moavské zemi, počal Moše vysvětlovat tuto nauku.“ Na úvod paršat *Ree* přechází k problematice, jež dobytím Svaté země teprve vznikne. Až ji Izrael dobude, musí „dát zaniknout jménům bohů ze všech možných míst“, kde jim sloužili jeho pohanští předchůdci, a svého Boha Hospodina vyhledávat „pouze na místě, které Hospodin, váš Bůh, vyvolil ze všech vašich kmenů, kam vložil své jméno! Tam, před tváří Hospodina, svého Boha, jezte a radujte se, vy a vaše rodiny, ze všeho, čeho ses dopracoval a čím vám Hospodin, váš Bůh, požehnal!“

Proto paršat *Ree* vrcholí příkazy, týkajícími se tří svátků, Pesachu, Šavuot a Sukot, kdy je povinností se před tváří Hospodina ukázat. Protože až dosud, při východu z Egypta, sídlilo dvanáct kmenů okolo svatostánku, jejich název *regalim* teprve nyní dostává smysl svátků poutních. Čteme-li pozorně, nemůže nám uniknout, že ve 2M 23, k níž se náš text váže, byl pojem tří *regalim* vykládán jako *šloša peamim*, třikrát, bez vztahu k použití nohy (*regel*). „Zachovávejte všechno tak, jak jsem vám řekl, a jméno jiného božstva nepřipomínejte, ať ani nevyjde z tvých úst! Mně však obětuj třikrát do roka, třikrát ročně do roka ať se každý tvůj mužský ukáže před tváří Pána... a ať vás má tvář nevidí přicházet s prázdnou!“ Mošeho opakování nauky o svěcení svátků v paršat *Ree* řeší problém, jak příkaz realizovat po dobytí Svaté země a vyvarovat se přitom pokušení sloužit Hospodinu na místech prakticky přístupnějších, poskvřených modloslužbou. Už proto nyní Moše prikazuje je slavit „jen na místě, které Hospodin, tvůj Bůh, učiní příbytkem svého jména, či které Hospodin, tvůj Bůh, zvolí, aby tam učinil příbytek svému jménu. Třikrát do roka ať se každý tvůj mužský ukáže před tváří Hospodina, tvého Boha, na místě, které on zvolí, a ať se nikdo před tváří Hospodina neukazuje s prázdnou!“ V souvislosti s tím, že Hospodinova svatyně může být hodně vzdále-

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Chrám.

na, mění však Moše také zákaz pojídat v táboře maso z domácího dobytka, platný při východu z Egypta v poušti, a povoluje požívat tam nejen maso divoce žijících zvířat, ale i maso z domácího dobytka, který nebyl Bohu zasvěcen. S dobrovolnými obětmi se však má ukázat před tváří Hospodina jako dřív.

Především to ale znamená, aby nepřicházel s prázdnou myslí a s prázdným srdcem. Aby dary, zasvěcené Božimu jménu, byly výrazem jeho nitra a žehnal Božimu jménu za jeho požehnání. Ve vztahu k Bohu je to mnohem praktičtější než obětovat naprázdno. Modlitba není teorie, nýbrž praxe, tak jako studium Tóry a dobré skutky. Proto je v této paraše tak důrazně proklamována Hospodinova přítomnost v jeho Jménu ve spojitosti s jeho tváří, jak je to to třikrát obsaženo v kněžském požehnání ve 4M 6,22–27. Kněží jím *vkładají* na syny Izraele Boží jméno tak, jako je Bůh Izraele *vkładá* do svého příbytku, aby jim odtamtud žehnal. „Nechť ti Hašem žehná a chrání tě. Nechť ti Hašem osvětlí svou tvář a je ti milostiv. Nechť k tobě Hašem pozvedne svou tvář a dá ti mír. Tak

vloží mé jméno na syny Jisraele, a já jim požehnám.“ Zobrazení tohoto setkání bylo umístěno v nejsvětější svatyni v podobě dvojice cherubů, vyrůstajících ze zlatého víka svatě schránky, obsahující dvě desky zákona Desatera. Tak tomu je i na hoře Moria, kde se náš otec Avraham ukázal s obětí nejdražší, a Bůh se ukázal jemu. „Avraham pak pojmenoval to místo ‚Hospodin jire‘ (uvidí), a proto se dodnes říká: ‚Na té hoře se Hospodin jerae (ukáže),‘“ (1M 22,14), což je vedle zmínky hory Moria právem považováno za poukaz na Jerušalajim, dějiště tohoto setkání, místo budoucího Chrámu.

Příbytkem svatého jména, jež Svätý, buď požehnan, umístil do své svatyně, je i Jisrael, zápolící s Bohem a lidmi tváří v tvář. Přesto trvalo takřka půl tisíciletí ode dne, kdy Moše prikazoval Izraeli vybudovat příbytek Božimu jménu na místě, které Bůh zvolí, a ještě déle, než synové Jisraele splnili slib svého otce postavit Bohu, jenž se mu tam zjevil, dům. To, že zápas s Bohem a lidmi trvá dodnes, kdy jediný chrám, který máme, je v našich představách, čerpaných z literární a ústní tradice, je jen dokladem toho, že je jeho pramenem *ahava*, láska, vyplývající z Boží jednosti. Jak je přesvědčivě řečeno v modlitbě, předcházející čtení vyznání víry v Boží jednost: „Tys nás vybral ze všech národů a jazyků a nás jsi pravdou učinil blízké svému svatému jménu, abychom ti děkovali a s láskou chápali tvou jednotu.“

O pravdu (a fakticky s pravdou) musíme zápasit nejen s druhými lidmi, ale i se sebou samými, a jediným dokladem, že jsme na správné cestě, je sám život, kdy se setkává se souhlasem člověka, který si ji zvolil, a ostatních lidí (*Pirke avot*). Proto je také mezi proklamací Jeruzaléma jako centrálního bodu kultu a jeho nutnosti při svěcení tří *regalim* v paršat *Ree* několik nových příkazů, které s tím nesouvisí jen zdánlivě, například upuštění od vymáhání dluhů sedmého roku šmity. „Aby mezi tebou, když ti Hospodin žehná v zemi, kterou ti Hospodin dává, nebylo chudáků. A to se stane jedině, budeš-li poslušen hlasu Hospodina, zachováváje tento příkaz, aby byl konán! Dej mu, protože právě za to bude tvůj Bůh žehnat tobě a veškerému tvému dlu a všemu, na co sáhneš! A protože chudáci z tvé země nezaniknou, prikazuji ti a pravím: Pro svého chudého bratra, zchudlého ve své zemi, měj vždycky ruku otevřenou!“ Pravda vyrůstá ze země.

EFRAIM K. SIDON

LIDSKÁ ODPOVĚDNOST**Nicavim (5M 29,9–30,2)**

To, o čem vypráví naše paraša, mělo dalekosáhlé důsledky pro nás všechny: Mojžíš obnovil Boží smlouvu.

Tóra zmiňuje tři smlouvy, které Hospodin učinil s lidmi: první v Berešit 9 s Noachem a skrze něj s celým lidstvem. Tuto smlouvu nazývám smlouvou solidarity. Obsahuje sedm příkazů, z nichž nejvýznamnější je příkaz o posvátnosti lidského života. Druhou smlouvu uzavřel Bůh s Avrahamem a jeho potomky (Berešit 17). Avraham se díky ní stal otcem nové víry, jež měla přinést požehnání celému lidstvu. Třetí smlouva vznikla na hoře Sinaj, kde Mojžíš a shromáždění Židé vyslechli deset přikázání a přijali je.

Zmíněné tři smlouvy navrhl Hospodin, průběh jejich uzavření se nicméně liší: Noach nemusel souhlasit nijak projevít, stačilo, že pochopil, že nyní platí sedm základních pravidel lidského chování. Od Avrahama si Bůh vyžádal odpověď – a hodně bolestivou. Na důkaz přijetí smlouvy se nadále museli všichni muži podrobit obřízce, již dodnes říkáme *brit mila*, či dokonce jen *brit* (smlouva). Od Izraelitů na Sinaji Hospodin žádal, aby ho uznali jako jediného tvůrce a zákonodárce, a neočekával nic menšího, než že bude ovlivňovat veškeré aspekty jejich životů. Na Sinaji se stalo ještě něco: Hospodin chtěl vědět, zda budou Židé souhlasit, a tak řekl Mojžíšovi, aby lidem oznámil, o čem se ve smlouvě jedná. Stalo se a lidé smlouvu odsouhlasili, a to dokonce třikrát. Teprve poté vyslovil Hospodin svých deset přikázání. Svou vládu si Bůh nevyvlastil silou, souhlasily s ní obě strany.

Sidra Nicavim, kterou čteme téměř na konci roku, jde ještě o krok dál. Mojžíš, zdánlivě z vlastní iniciativy, smlouvu obnovil se „všemi, kteří dnes stojí před tváří Hospodina“, i s tím, „jemuž dnes není dáno být zde dneska s námi“. Smlouva pak byla obnovena ještě několikrát, ale poprvé právě v naší sidře. Mojžíš věděl, že základní podmínky židovské existence se musejí přesunout z Boží iniciativy na lidskou. Jako by Izraelitům krátce před svou smrtí řekl: Hospodin vám předává vládu. Dokud budete srdcem s ním, bude on s vámi. Ale už nejste děti, jste dospělí. Dospělý má sice stále rodiče, ale jeho vztah k nim je jiný, než když byl dítě. Dospělý zná břímě odpovědnosti a neče-
ká, až za něj první krok učiní někdo jiný.

(Z komentářů rabína J. Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – září 2019 – elul 5779 / tišri 5780

Staronová synagoga

1. 9. neděle	2. den Roš chodeš elul	
6. 9. pátek	večerní bohoslužba	19.19 hodin
7. 9. sobota	ŠOFTIM 5M 16,18–21,9 hf: Iz 51,12–52,12 mincha perek 6	19.05 hodin
	konec šabatu	20.25 hodin
13. 9. pátek	večerní bohoslužba	19.03 hodin
14. 9. sobota	KI TECE 5M 21,10–25,19 hf: Iz 54,1–10 mincha perek	18.40 hodin
	konec šabatu	20.08 hodin
20. 9. pátek	večerní bohoslužba	18.48 hodin
21. 9. sobota	KI TAVO 5M 26,1–29,8 hf: Iz 60,1–22 mincha perek 3–4	18.20 hodin
	konec šabatu	19.52 hodin
22. 9. neděle	1. den slichot – v Terezíně se koná tryzna Kever avot	
27. 9. pátek	večerní bohoslužba	18.32 hodin
28. 9. sobota	NICAVIM 5M 29,9–30,20 hf: Iz 61,10–63,9 mincha perek 5–6	18.10 hodin
	konec šabatu	19.37 hodin
29. 9. neděle	ZECHOR BRIT předvečer Roš hašana 5780 večerní bohoslužba	18.28 hodin
30. 9. pondělí	1. den ROŠ HAŠANA 5780 troubení na šofar mincha a tašlich večerní bohoslužba	9.00 hodin 11.00 hodin 18.00 hodin 19.32 hodin
1. 10. úterý	2. den ROŠ HAŠANA 5780 troubení na šofar mincha konec svátku	9.00 hodin 11.00 hodin 18.00 hodin 19.30 hodin
2. 10. středa	půst Gedalja	5.28–19.12 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.

*Večerní bohoslužby se zde konají 6. 9. v 19.19 hodin
a 20. 9. v 18.48 hodin.*

Erev Roš ha-šana 29. 9. v 18.28; 30. 9. v 8.50 a v 19.32; 1. 10. v 8.50 hod.

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Praha

Po dobu rekonstrukce Španělské synagogy se bohoslužby konají v Maiselově synagoze. Kabalat šabat každý pátek od 19.00 (letní čas) či od 18.00 (zimní čas).

Erev Roš hašana 29. 9. v 19.00; 30. 9. šachrit v 10.00 a tašlich v 17.00 hodin.

(Více informací na str. 26.)

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

ZA NÁVRAT KRÁSY

Rozhovor s francúzskym filozofom Alainom Finkielkrautom

ALAIN LUC FINKIELKRAUT (1949) je francúzsko-židovský filozof a esejista, jehož rodiče prežili koncentračný tábor Osvätim. V súčasnosti prednáša filozofiu na prestížnej parížskej École polytechnique a moderuje program francúzskej rozhlasovej stanice France Culture. Je autorom rady knižných a časopiseckých publikácií, novinových článkov a esejí. V roku 2014 bol zvolený za člena Académie française. K jeho najvýznamnejším dielam patrí La Défaite de la pensée (1987), česky Destrukce myšlení (2005), ktorou začína jeho kritika „barbarsví moderního světa“. Česky vyšly ešte knihy Jedině to je přesné (2017); Co kdyby láska nikdy neskončila (2014) a Proslavy ve Francouzské akademii (2017).

Letos na jaře poskytl nezávislému německému týdeníku Junge Freiheit interview, ve kterém kladla otázky Eva-Maria Michels a který byl publikován 31. května 2019 pod názvem Dumm und selbstmörderisch (Hloupý a sebevražedný). Přetiskujeme ho ve slovenském překladu Jaro Franeka.

Pán profesor Finkielkraut, varujete pred rastúcim antisemitizmom. popíšte nám prosím tento problém.

Po apokalypse vyvolanej nacizmom vládla všeobecná viera, že problém antisemitizmu je vyriešený. Teraz však prežíva v celej Európe renesanciu. Napríklad Malmö, tretie najväčšie švédske mesto je – ako sa to povie nemecky? – „judenrein“. Vo Francii opúšťajú Židia viaceré obce „banlieue“, teda parížskeho predmestia, pretože sa v nich už necítia bezpečne.

Čo je príčinou?

Mnohí v tom vidia vzkriesenie európskeho antisemitizmu a veria, že s „populizmom“ sa vracajú tridsiate roky (minulého storočia). Považujem to za omyl. Tento antisemitizmus je nový fenomén, ktorý súvisí s masovým prisťahovalectvom – a to aj napriek tomu, že nie všetci prisťahovalci z Magrebu, Sýrie, Turecka, alebo Afriky sú antisemiti. Súvisí so zmenou demografickej štruktúry obyvateľstva – v tom, že antisemitizmus sa stal v častiach „banlieues“ kultúrnou normou. Ale zo strachu, aby neboli stigmatizované skupiny obyvateľstva, ktoré sú zasiahnuté diskrimináciou, sa tento problém dlho ignoroval a jednoducho sa

používala klasická schéma, podľa ktorej jestvujú bieli páchatelia a Arabi, Rómovia, černoši a Židia sú obeť.

Ako sa prejavuje tento nový antisemitizmus?

Vyjadruje sa jazykom antirasizmu. Židia sú napadaní ako „rasisti“ a Izrael je svojimi úhlavnými nepriateľmi označovaný ako kriminálny, rasistický štát, ktorý Palestínčanom spôsobuje rovna-

A. Finkielkraut na veletrhu Svět knihy 2019. Foto archiv.

ké krivdy, aké Židia zažívali do roku 1945. Podľa tohto tvrdenia Židia šíria „smrteľný hriech“ povojnových čias – rasizmus. To je základ, na ktorom stojí aliancia militantného Islamu a k moci sa derúcej ľavice.

Je tento antisemitizmus podobný tomu, ktorý hlásal Hitler a nacisti?

V žiadnom prípade. Nie celá ľavicová scéna je antisemitská, len časť extrémnej ľavice. Hitlerovský antisemitizmus bol rasistický, rozdeľoval ľudstvo do rás a smeroval k vykynozeniu Židov. Na rozdiel od toho sa ľavica považuje za obrancov humanizmu a ľudstva vo všeobecnosti, a trpiaceho ľudstva obzvlášť. V ich ponímaní sveta Židia poškodzujú jednotu ľudstva svojim „rasistickým“ správaním. Teda tento antisemitizmus je odlišný od Hitlerovho a nevyvoláva pocity viny.

Nie je však výsledok pre Židov jeden a ten istý?

Nie, vôbec nie. Keď ma nedávno napadli príslušníci hnutia žltých viest, tak mi vodca útočníkov oznámil, že som „kopa sionistických sračiek“, „rasista“ a „fašista“, a následne zvolal: „Francúzsko patrí nám.“ Ukazoval pritom na kefiju (palestínsku šatku). Tým chcel dať najavo, že mám zmiznúť. Avšak vyhnanie nie je to isté ako vykynozenie.

Dá sa odlišiť antisemitizmus od antisionizmu?

Áno, dá sa. Dnešný antisionizmus najčastejšie obviňuje sionistov, teda Židov z všemocnosti, že vytvorili mafiu, ktorá riadi svetovú politiku a ktorú vďaka sionistickej lobby dokonca na slovo poslúcha aj USA. Tento antisionizmus znovu oživil konšpiračné antisemitské predstavy z počiatku 20. storočia. Po právnej stránke je však antisionizmus ťažko postihnuteľný, pretože sa vydáva za antirasizmus. Výzvu k rasovej nenávisti môžete pred súdom ľahko žalovať, avšak žalovať niekoho za výzvu k nenávisti proti rasizmu je právne dosť neefektívne.

Môže nežid niektoré kroky štátu Izrael kritizovať, alebo je to antisionizmus, prípadne antisemitizmus?

Pochopiteľne, že môže. Aj ja podporujem dvojštátne usporiadanie a bojujem za neho už od roku 1981. Od roku 1996 som odporca a kritik Benjamina Netanjahua a som spoluúčastník ženevskej mierovej iniciatívy. Oddávna tvrdím, že Palestínčania majú právo žiť bez izraelskej nadvlády. Takáto kritika sa mi vidí byť úplne legitímna. Avšak jestvuje rozdiel medzi kritikou politiky nejakého štátu a spochybňovaním legitimity a samotného práva na existenciu toho štátu. Kritika izraelskej politiky je všeobecne rozšírená a to obzvlášť v Izraeli. Teda spochybňovanie izraelskej politiky na Západnom brehu Jordánu nie je antisionizmus, ale antisionizmom je spochybňovanie izraelského národného hnutia.

V Nemecku sa objavuje kritika tzv. „transatlantikov“, ktorí každú kritiku Netanjahua označia ako prejav antisemitizmu alebo antisionizmu.

To je forma zastrašovania, voči ktorej je treba klásť odpor. Následne potom, ako som bol napadnutý (príslušníkmi hnutia žltých viest), som poskytol najvýznamnejším izraelským novinám *Jediot Achronot* interview, v ktorom som povedal, že moje sympatie pri budúcich voľbách patria generálovi Benny Gantzovi, ktorý je vyzývateľom Benjamina Netanjahua. Nuž zdá sa, že momentálne ešte nie je správny čas na uzavretie mieru s Palestínčanmi. Jednoducho preto nie, pretože chýba partner, s ktorým by sa dalo komunikovať. Podľa príkladu bývalého premiéra Ariela Šarona, ktorý dal v roku 2005 príkaz na stiahnutie armády a vypratanie židovských sídiel v pásme Gazy, musia

byť Židia a Palestínčania oddelení. Nie som uzrozumený s naivnými, aj keď nie antisemitickými predstavami, ktoré pripisujú Izraelu zodpovednosť za všetko zlé. Izraelčania nie sú žiadni dobyvatelia dychtiaci po cudzích územiach, žijú však v strachu a obavách. Keď sa Izrael stiahol z južného Libanonu, tak sa tam etabloval Hizbollah. Keď sa stiahol z Gazy, tak tam moc prevzal Hamas. A keby sa teraz stiahol zo Západného brehu, tak asi by sa aj tam dostal k moci Hamas, pretože jeho konkurent Fatah je v menšine. Pochopiteľne, toto všetko Izraelčanov znepokojuje, keďže ich krajina je veľmi malá. Všetko toto, ako aj ťažkosti Palestínčanov spojené s vytvorením štátu pozostávajúceho z kúsku územia na severe – Západného brehu a z kúsku na juhu – Gazy, musí byť zohľadnené. Preto požadujem od všetkých kritikov Izraela spravodlivý prístup a rešpektovanie komplexnosti situácie.

Ako je to s pravicovým antisemitizmom, je už minulosťou, alebo sa opätovne formuje?

Čo sa mi zdá, že sa stratilo, to je katolícky antisemitizmus. Avšak čo sa týka ostatného – vidím vo Francúzsku vznikáť nový druh antisemitizmu. Je to spojenie Dieudonného a Alaina Sorala.

Myslíte komika afrického pôvodu Dieudonné M'Bala M'Bala, ktorý spolupracoval s bývalým príslušníkom Frontu National (FN) Alainom Soralom, odsúdeným v apríli na rok väzenia za popieranie holokaustu?

Áno. Obaja majú silný vplyv na sociálnych sieťach, obzvlášť v radoch odkultúrennej mládeže. Sú medzi nimi aj mnohí príslušníci hnutia žltých viest. Nejedná sa tu však o renesanciu klasického antisemitizmu, ale o snahu zjednotiť Francúzsko pozostávajúce z bielych, čiernych a Arabov proti Židom. Dieudonné napr. obviňoval Židov zo šírenia AIDS v Afrike, z dominantného postavenia v obchode s otrokmi, z ktorého sa mali obohacovať viac ako ostatní. A na Francúzskych Antilách mal enormný úspech. Martinik a Guadeloupe sú na najlepšej ceste stať sa antisemitickými departmentmi. Alain Soral loví v rovnakom prostredí. Nevie, či ho mám označiť za ľavičiara alebo pravičiara, jedná sa tu o typ antisemitizmu jednoduchých ľudí.

Približuje sa tým tento typ antisemitizmu verzii, ktorú hlásali nacisti?

Áno, ale napriek tomu to nezodpovedá dnešnému antisemitizmu. Nedá sa tu hovoriť o rasizme a o rasovej hierarchii, keďže je tu snaha mobilizovať v prospech antisemitizmu černošské obyvateľstvo, ktoré bolo považované podľa rasovej typológie národného socializmu za menejcenné.

Teda jedná sa tu o niečo iné, ako afrocentrismus, ktorý vo Francúzsku získava stúpencov?

Áno, toto je ďalší fenomén, ktorý zapadá do celkového vývoja a zároveň objasňuje úspech Dieudonného a Sorala: Sme svedkami akéhosi zápasu obetí. Židom je vyčítané, že si prisvojujú všetko utrpenie – heslom môže byť šoa. Potomkovia niekdajších otrokov a národov, ktoré boli kolonizované, sa dnes stavajú nielen proti národom, ktoré profitovali na obchode s otrokmi, alebo si podrobili Afriku, ale aj proti Židom, ktorí vzbudili voči sebe súcit a ktorým sa podarilo získať, predovšetkým z Nemecka, odškodnenie. Táto súťaž obetí vedie tiež k istému typu antisemitizmu.

Niekdajší Front National, teraz Rassemblement National (RN) sa prezentuje ako ochranca Židov. Ale oficiálne židovské inštitúcie sú mu napriek tomu nepriateľské. Je teraz RN protižidovská, tak ako to dlho bolo v prípade FN?

Nie, roztržka medzi Marine Le Pen a jej otcom je skutočná a RN bezpochybne nie je antisemitická. Oni (RN) veľmi radi odsudzujú súčasné formy antisemitizmu, pretože sa týkajú islamu a prisťahovalectva. Avšak nedôvera židovských organizácií je opodstatnená. Po prvé preto, lebo RN považuje Trampa a Putina za politické vzory a Židia nemusia mať chuť podporovať týchto politikov. Po druhé preto, lebo Židia nechcú pomáhať rasizmu, aby sa chránili pred antisemitizmom.

V Nemecku sa oficiálne židovské organizácie otvorene vyslovujú v prospech masového moslimského prisťahovalectva a aj vecnú kritiku tohto ich postoja odmietajú ako antisemitickú a rasistickú.

Postoj týchto organizácií sa môže zdať ako veľkorysý, v skutočnosti je však hlúpy a samovražedný. Pretože takéto správanie môže nepriateľstvo voči Ži-

dom len podporiť. Rozhodne nie som voči týmto postojom zhovievavý. Súčasťou morálky je aj jasné poznanie vecí. Tieto naivné postoje nezasiahli len židovské organizácie, ale aj oficiálnu katolícku cirkev a protestantské inštitúcie. Pápež František dokonca obhajoval posilnenie prisťahovalectva, bol za presadenie UN-paktu o migrácii a za uvoľnenie kritérií pre prijatie migrantov. Netrápila ho otázka, či kresťania v Európe ostanú väčšinou. Bez mihnutia oka sa podpísal pod zánik Európy, akú sme poznali.

Budúcnosť Európy vidíte v čiernych farbách?

Je to otázka čísiel. Ak sa podarí prisťahovalectvo spomaliť a ohraničiť na rozumnú mieru, tak integrácia prisťahovalcov je možná a civilizácia môže prežiť. Ale ak bude aktuálny vývoj pokračovať, tak je budúcnosť Európy otáznava. Mám dojem, že európske národy sú si vedomé situácie a chcú prežiť ako Európania a ako príslušníci rôznych národných štátov. Majú však obavy, že Európska únia má iné starosti, ako zachovanie európskej civilizácie, aj keď by to vlastne malo byť jej prioritou.

Vidíte v konflikte medzi prezidentom Macronom a hnutím žltých viest zárodok budúcej revolúcie?

Nie, v tomto prípade sa jedná o dôstojnosť malých ľudí z okraja provincií. Vyťahli si žlté vesty, aby ukázali, že jestvujú, pretože sociológovia a novinári ich doposiaľ ignorovali. Pre týchto totiž jestvuje len Francúzsko pozostávajúce z urbánnych oblastí a ich predmestí. Toto Francúzsko ľudí stojacich na okraji je stále viac odkultúrené a následne schopné prijímať najabsurdnejšiu propagandu, sprisahanecké teórie a antisemitizmus. Dovolil by som si dokonca tvrdiť, že kríza hnutia žltých viest je krízou krásy.

Ako to myslíte?

Z nášho sveta mizne krása, všetko je stále škaredšie kvôli industrializácii krajiny, zjednocovaniu nákupných stredísk a sídlisk na okrajoch miest, ktoré sú budované bez ohľadu na estetické a etické kritéria. Ľudia žijúci v tomto prostredí sú vo svojom vnútri poškodzovaní jeho škaredosťou. Svedčí o tom ich zúfalé volanie o pomoc, aj keď ho otvorene nevyslovujú. Preto sa zasadzujem nie len za ochranu európskej civilizácie, ale aj za návrat krásy.

ORFEUS A OSAMĚNÍ

O malířce Anitě Réé, čence Hamburské secese

Před lety jsem někde zahlédl reprodukci obrazu s portrétem záhadné, osamocené, do sebe uzavřené ženy. S jednou rukou podpírající hlavu a druhou překříženou přes prsa, s hlubokými očima vyzařujícími bolest a melancholií prostoupený smutek. Netušil jsem, kdo je žena na obraze, kdo je autorem práce. Několikrát se mi však zcela bez souvislosti vynořil v mysli. Loňského roku jsem navštívil Hamburk a zašel také do tamní Kunsthalle a v galerijním knihkupectví jsem hned objevil knihu, z jejíž obálky na mě hleděl výše zmíněný portrét. Byla to monografie malířky, pro mne do té doby neznámé, Anity Réé, a obraz je jejím autoportrétem z roku 1930.

Anita Réé se narodila 9. února roku 1883

v Hamburku. Otec Eduard Israel Réé pocházel ze staré obchodnické hamburské rodiny a byl židovské víry, maminka Klára, rozená Hahn-Cohen, se narodila ve Venezuele a byla katolic-

belista, kde se seznámila s díly Paul Cézanna. V letech 1912–13 pobývala v Paříži, kde krátce navštěvovala rus-

Autoportrét, 1930.

kou soukromou akademií. Zde se seznámila s českou, téměř zapomenutou, expresionistickou malířkou Marií Galimberti-Provázkovou. V roce 1919 se stala zakládající členkou skupiny Ham-

střední školy. Práce nese název *Orfeus se zvířaty* a byla malována temperou na omítku. V centru malby jede Orfeus na antilopě a svůj žal nad ztrátou Eurydiky vyjadřuje zpěvem a hrou na lyru. Kolem se v oblouku pohybuje řada zvířat, od domácích, přes divoká až po exotická, která vytvářejí v rytmu zpěvu a hry pohyblivý a harmonický vír. Práce symbolizuje toleranci a soužití bez násilí v době, kdy je už řada lidí napadána pro svůj původ a své názory. Malba byla také hned, ještě před nástupem národních socialistů k moci, označena za degenerovanou a v roce 1937 byla zamalována. Restauraována a obnovena byla v letech 1987–1989. Roku 1931 si triptych objednala protestantská církev v Hamburku do kostela sv. Angsgara a v hamburských nacionálněsocialistických novinách se následně proti Anitě Réé spustila zuřivá kampaň:

Žid nemůže, byť protestant, malovat obraz pro křesťanský kostel. Církev již namalované práce do kostela neumístila a uschovala je v jiném kostele, kde byly 25. 7. 1943 zničeny při nále-

Orfeus se zvířaty, nástěnná malba, 1930.

kého vyznání; její předkové byli zčásti židovské víry a zčásti venezuelští domorodci. Anitu a její sestru Emilii nechali rodiče pokřtít u protestantů. Navštěvovala soukromou školu hamburského impresionisty Arthura Sie-

burská secese. V letech 1922–1925 pobývala v Positanu v italské Kampánii.

ORFEUS SE ZVÍŘATY

V roce 1930 vytvořila monumentální nástěnnou malbu pro tělocvičnu dívčí

tu. Dvacátého prvního května roku 1932 sepsala Anita Réé závěť a v létě se odstěhovala na ostrov Sylt ve Frísku. V březnu roku 1933 byla zahájena 12. výstava Hamburské secese, na které byla zastoupena svými obrazy,

příkaz říšského ministerstva propagandy však po několika dnech výstavu uzavřel. Dvanáctého prosince téhož roku malířka ukončila svůj život.

Římanka na zlatém pozadí, 1922–1925.

lenou rostlinou. A kolem dokola stromy s větvemi bez listů, ořešáky, které jako jemné vlákno pavučiny

Portrét Dorothy Tillmannové, 1927.

rostlinky v truhlíku žádný náznak života. Pustina, ale útěšná, bez zloby a agrese.

V díle Anity Rée se neobjevují žádná židovská témata. V její rodině se

Selka Lionarda, 1921.

BÍLÉ OŘEŠÁKY

Její rané práce jsou ovlivněny dílem Paul Cézanna, později Matissem a kubismem, expresionismem a nakonec novou věcností. Vždy se však pohybují v hranicích tradice – moderna. Maluje řadu portrétů různých žen a dětí a svých autoportrétů. Všechny spojuje tíživé osamocení, záměrnost. Tváře bez úsměvu, často se sklopným zrakem či s očima mířícíma kamsi mimo, není na co se dívat, kolem se prostírá jen beznaděj. Asi její nejpozoruhodnější práce vznikly během pobytu v Kalábrii v letech 1922–1925. Obrazy malých městeček a Positana, skoro vždy jakoby opuštěné a bez lidí.

Obraz *Bílé ořešáky*

bez viditelných tahů štětce, malovaný hladkým nanášením barev, bílé šedé, světle hnědé a béžové, evokuje síť nebo labyrint. Dům bez známek života, zčásti oběhnaný zdí a zčásti obtočený elegantně vykrouženým mostem; dům, na který jsou přilepené schody, které nikam nevedou, opřeny opuštěný žebřík, některá okna zabeďněná, jiná jako zející otvory, pouze v jednom z nich známka života, malý truhlík s drobnou ze-

polapily dům do své sítě. Za mostem malá kaplička se soškou zapomenuté tam madonky a před ní strom na kapličku se nebezpečně naklánějící. Za

Bílé ořešáky, 1922–1925.

tušenou silničkou, za hradbou stromů další opuštěné domy. Krom malé

Zbloudilá ovce v zasněžených dunách, 1932.

prolínala tři hlavní evropská náboženství okořeněná i částečně venezuelskými předky. Jako dívka zažila téměř idylickou dobu přelomu dvou století

a jako mladá žena poznala hrůzy první světové války. Ve středním věku se aktivně podílela na neuvěřitelném kvasu kulturního života Výmarské republiky, na jeho konci dobrovolně odešla. Předcházelo tomu pronásledování a výpady v tisku pro její původ, její evangelická konfese jí nebyla nic platná. Svým dílem vyjádřila samotu, odcizení. Pochopila, že i když je člověk zdánlivě obklopen rájem, sám do něho nepatří, dokud se nenaučí vnímat druhého a nepochopí, že každý člověk je živý tvor a že život je to

nejcennější, co na tomto světě má. Věděla to, a přesto se toho nejcennějšího dobrovolně vzdala, protože v pozemské iluzi ráje pro ni nezbylo žádné místo.

JAN PLACÁK

(*Anite Rée Retrospektive*, Hamburger Kunsthalle 2017–2018, Prestel Verlag; Bruhns Maïke: *Anita Rée Das Werk*, Hamburger Kunsthalle, Prestel, 2018.)

Josef Škvorecký

MŮJ STRÝČEK KOHN

Můj strýček Kohn byl boháč a v životě mu přálo štěstí. Měl auto, taturu Hadimršku, a jezdil k nám skoro každý týden, protože měl rád mého otce. Chodili jsme mu s otcem naproti a obyčejně jsme ho potkali hodně za městem, když už bylo tma, a on nás ve světle reflektorů vždycky snadno poznal. Nejdřív se na obzoru ukázalo světlo, přejelo rychle po nebi, jak se na druhé straně pod hřebenem kopce silnice zatáčela, a pak nás chytlo do bílého kuzele a drželo nás jako v hrsti. Byl jsem vždycky úplně oslepený a ani jsem dobře neviděl na tetu, když mě líbala měkkou a sametovou pusou a strkala mi do ruky pytlík s bonbóny. Pusa jí vždycky voněla, protože ji měla silně namalovanou.

Ani to neměla zapotřebí, protože byla tak jako tak velmi hezká. Ale takhle byla ještě hezčí. Bylo jí o dvacet miň než strýci Kohnovi, byla veselá a do fotbalu ještě větší blázen než on. Jednou mě vzali na mezinárodní zápas do Prahy a teta tam udělala scénu, protože soudce nařídil nespravedlivou jedenáctku proti Spartě, a ona praštila nějakého cizince deštníkem přes hlavu, protože z toho měl radost. Sebrala nás tenkrát policie, ale hned nás zase pustili, jenže to strýčka asi něco stálo.

Strýček byl lanař. Patřil mu v Praze velký automat, ale byl tak líný, že automat pronajal a dělal soukromníka. A tak, aby neměl dlouhou chvíli, lanařil. Odpoledne sedával v kavárně Paříž, četl cizí noviny, kouřil ze zlaté špičky a prodával a kupoval hráče od jiných lanařů. Měl rád židovské anekdoty, poněvadž byl žid. A rád lidem vyváděl drobné zlomyslnosti, jako že jim nabízel gumové bonbónové atrapy, na kterých si člověk mohl vylomit zub, nebo cigarety s prskavkami uvnitř, které začaly sršet pod nosem, když byla cigareta do poloviny vykouřena. Nebo se objevil s blýskavým odznakem na klopě, a když se ho někdo zeptal, co to má, strčil mu klopku k obličejí a pak mu stříkl do obličejí vodu, protože odznak měl zesponu gumový měchýřek, a když se měchýřek zmáčkne, voda vystříkla odznakem ven.

Tetiče bylo šestnáct, když se seznámila se strýcem, a chodili spolu pět let. Děda jim nechtěl dovolit, aby se vzali. Děda byl antisemita a strýček byl žid. Teta se s ním scházela tajně za městem a jezdili autem do Prahy, aby je nikdo neviděl, a večer ji

strýček vozil z Prahy domů. Ale jednou jim na zpáteční cestě zhasl motor a teta přišla domů pozdě. Děda už dlouho tušil, co se děje, a tak na tetu uhodil. Tetička se přiznala a děda ji spráskal řemenem, ačkoliv byla už plnoletá. Ale nebyla by si strýce nikdy vzala, kdyby jí to děda nebyl dovolil. Byla dobře vychovaná, jenže nebyla dobře vychovaná natolik, aby se strýcem vůbec přestala chodit.

Že jí to děda nakonec dovolil, to byla zásluha mého otce. Tetička byla zaměstnaná jako stenotypistka v otcově bance a z práce chodila vždycky okolo nás. Měli jsme nahoře v podkroví pokojíček, kde nikdo nebydlel, a ten jim otec půjčil, aby se měli kde scházet, když jí děda nařídil, že musí být každý den v šest doma, takže do Prahy a zpátky to nešlo stihnout ani autem. Strýček Kohn pak nechával taturu v lese za městem a chodil k nám zadem přes pole a okolo slunečnic až k zadní brance. Tetička chodila předem a slyšel jsem ji vždycky cupitat po dřevěných schodech nahoru. Tam pak spolu byli zticha. Tak to dělali asi rok, protože děda jim pořád nechtěl dovolit, aby se vzali.

Pochopitelně že o tetičku byl zájem; byla hezká jako všechny dívky z matčiny strany. Ale když se rozneslo, že dělá milenkou nějakému bohatému židovi z Prahy, nechávali ji všichni pomalu být, až na jednoho, Alberta Kudrnu, který studoval medicínu a zkoušel to i pak, jak mohl, s květinami, a když to nešlo s květinami, začal vyhrožovat, že se zabije, a tetička z toho byla vždycky celá vyděšená, ale on to nikdy neudělal. Nakonec vyčenichal, že se schází se strýcem Kohnem u nás, a napsal o tom dědovi anonymní dopis. Kudrna byl sketa, co nemohl mít sám, kazil aspoň druhým. Za války se dal k Vlajce a studoval v Rajchu, potom se seznámil s dr. Teunerem a chtěl prý zorganizovat nějakou českou SS divizi, ale ta se nikdy nesešla, a tak ho poslali s nějakou obyčejnou esesáckou divizí na východní frontu a odtamtud se nevrátil.

Děda si počíhal na strýčka Kohna mezi slunečnicemi, a když se strýček vracel večer k lesu, kde měl schované auto, vyskočil na něho, popadl ho za krk a začal řvát: „Ty žide smradlavá, já tě uškrtím!“ Možná že by ho byl opravdu uškrtil, nebýt toho, že se můj otec právě holil v koupel-

ně, odkud bylo vidět ke slunečnicím, a když uslyšel křik, vyběhl ven, tak jak byl, a odtrhl je od sebe.

Koukal jsem se oknem z kuchyně a viděl jsem, jak si strýček Kohn ohmatává krk a je celý rudý a zpocený a děda je taky celý rudý a bílé vousy mu svítí v obličejí jako vousy z vaty svatému Mikulášovi. Otec rozkládal rukama, v jedné držel namydlenou štětku, a pak všichni tři odešli po lni cestou mezi obilím pomalu k lesu, strýček Kohn v švestkově modrém módním gabardénu, otec v pruhované košili bez límečku a děda v mysliveckém klobouku se štětkou. Slunce se jim opíralo do zad, protože byl už večer, a zmizeli mi daleko v polích v zákrutu cesty.

Nějaký čas ještě děda vzdoroval, a pak najednou byla svatba. Byla v Praze, v hotelu Paříž, přešel jsem se na ní svatebního dortu a bylo mi špatně, takže jsem ze svatby mnoho neměl. Tetička měla béžový kostým a vypadala velice hezky, protože byla taky velmi mladá. Strýček Kohn měl v klopě velikou gardénii a vypadal velmi vyžile.

Velký hrdina strýc asi nebyl. Jednou jsme s ním a s otcem byli v nějaké restauraci v Praze a vedle nás u stolu seděla parta lidí s prušácky ostříhanými hlavami. Dávali si do nosu a za chvíli se opili. Bylo to na jaře, v šestatřicátém roce, asi tři měsíce po svatbě. Strýc byl nervózní a otcem to taky škubalo, toho jsem si všiml, ačkoliv jsem tomu mnoho nerozuměl.

Buršáci začali zpívat „Fest steht und treu die Wacht am Rhein“. Viděl jsem, že strýc je čím dál tím nervóznější. Jeden buršák si nás všiml, poznal, že strýc je žid, a když na chvíli přestali zpívat, zařval: „Es lebe Adolf Hitler!“ a kouknul se po nás po očku, co tomu budeme říkat. Viděl jsem, že strýc Kohn rudne a potí se. Nerozuměl jsem tomu. Buršáci zase zpívali nějakou píseň a ten, co si všiml, že je strýček žid, zařval zase, když skončili: „Die Juden raus!“ Strýček Kohn vstal a přistoupil k němu celý rudý a řekl: „Mein Herr –“, ale dále se nedostal, protože buršák se rozřehtal, strčil do strýčka, strýček se zapotácel a žuchnul sebou zpátky do židle. „Die Juden raus!“ zařval buršák znovu, ale můj otec po něm skočil a jednu mu trhnul. Buršákoví vypadlo něco z úst, což byl, jak se potom ukázalo, falešný chrup, a on začal rozčileně šišlat. Ostatní buršáci se zvedli jako jeden muž a hnali se po otci. Strýček Kohn mě popadl za ruku a utekl se mnou ven. Na chodníku začal křičet: „Policie!“, za rohem se

ukázal strážník a strýček ho poslal dovnitř. Otce odvedli na policii s buršáky, ale strýček šel za ním a hned ho zas pustili.

Strýček měl v Praze činžák a v něm veliký osmipokojový byt. Ve dvou pokojích bydlela ale jeho sestra, svobodná ženská, o patnáct let mladší než on. Nosila krátké černé vlasy jako muž a obvykle chodila v pánských kalhotách. Strýček o ní říkal, že je to černá ovce rodiny. Byla komunistka a často ji sebrala policie, protože tropila výtržnosti při demonstracích. Ale pokaždé ji zas pustili.

Když jsem byl jednou u strýce na návštěvě, pozvala mě do svého pokoje. Byl u ní nějaký pán v bílé košili, který vypadal, jako kdyby přišel z tenisu, měl bílé zuby a pořádku se smál. Teta kouřila fialovou cigaretu z půlmetrové špičky, říkala mu Julínku a nalila mi víno do sklenice. Pak mi on řekl: „Boběčku, čímpak budeš?“

Řekl jsem, že bankovním ředitelem.

„Jenže bude revoluce,“ řekla ona, „a tebe, buržoustku, zlikviduju.“

Dívala se na mě upřeně, černými očima, a já dostal strach a nevěděl jsem, co slovo zlikvidovat znamená, ale nezeptal jsem se, protože jsem se bál. A tu pán v bílé košili řekl:

„Ale no tak, Pavlo,“ a obrátil se ke mně a povídal: „Tak ty chceš být bankovním ředitelem, mladíku?“

„Ne,“ řekl jsem a díval jsem se ustrašeně na něho. „Potápěčem,“

řekl jsem, a pán v bílé košili se dal do smíchu a řekl: „Tak to je něco jiného. To je poctivé zaměstnání,“ a smál se na mě a poklepal tetě se smíchem na rameno a teta se taky trochu usmála a já už jsem se nebál, když se ten pán začal smát.

Když přišel Hitler, utekla teta Pavla za hranice a už jsme o ní nikdy neslyšeli. Po válce se nevrátila.

Strýček měl starého jezevčíka, který byl těžce nemocný s očima, ale strýček ho dal operovat ve Vídni v psím sanatoriu a pejsek se uzdravil. Chodíval po tlustých koberecích z pokoje do pokoje, našlapával křivými nožičkami, pokyvoval hlavou

a dýchal. Ke každému přišel, očichal ho a podíval se mu přitom do očí, jako kdyby chtěl požádat o radu. Kdo mu dal bonbón nebo kus salámu, byl jeho; chleba nežral. Spal vždycky na polštáři před krbem a nikdy nikdo ho neslyšel štěkat. Myslel jsem si vždycky, že je němý.

Začátkem března, tři roky po svatbě, dostal strýček Kohn najednou zápal plic. Ležel v ložnici a byla u něj teta a já seděl s otcem v pokoji a dívali jsme se, jak dovnitř vezou kyslíkovou bombu. Ještě než umřel, dostala zápal plic i tetička. Strýček umřel, a třetí den po jeho smrti začala tetička těžce dýchat. Máti seděla u její postele, já jsem stál v nohách a díval jsem se na otce, který stál za máti a po tvářích se mu kutálely slzy. Tetička taky plakala

Kresba Jiří Stach.

a říkala tiše a nešťastně: „Pavle! Pavle!“ Tak se strýček jmenoval. Pak přinesli bombu a potom zemřela. Plakal jsem taky, ale nejvíc plakal otec. Nikdy jsem ho neslyšel tak plakat.

V noci začal jezevčík výt. Spali jsme s otcem v hostinském pokoji, protože teta zemřela večer a otec chtěl ráno zařídit pohřeb. Jezevčík vyl a v bytě se to strašidelně rozléhalo. Cítil jsem, že otec nespí. Najednou vstal z postele a začal si oblékat župan.

„Kam jdeš, tati?“ zeptal jsem se ho.

„Jen lež,“ řekl otec, ale já vylezl z postele a šli jsme s otcem přes halu, kam

svítil měsíc, do pokoje, kde ležela mrtvá tetička. Měsíc svítil na koberec před postelí a na něm ležel jezevčík a naříkal. Naříkal a naříkal a já si k němu sedl na bobek a začal jsem ho hladit po hlavě, ale pejsek naříkal a vzlykal. Hladil jsem ho po krátkých hladkých chloupkách na malé hlavě a pejsek naříkal, a pak najednou vzlykl a zůstal ležet. Cítil jsem, že mi pod rukou rychle tuhe. Umřel.

Na toho vzlykajícího pejska jsem potom, v letech, která následovala, často vzpomínal. Nevím ani proč. Druhý den bylo patnáctého března a do Prahy přijeli Němci. Když strýčka a tetičku spalovali v krematoriu, bylo už na pohřbu jenom několik málo lidí, teta Pavla byla za hranicemi a byt zabralo gestapo.

A já jsem pořád slyšel to tetiččino smutné volání: „Pavle! Pavle!“ a věděl jsem, že je to všechno navždycky pryč.

* * *

*Víme-li něco o světě, který v Čechách v mnohém přestal existovat v roce 1939 a pak téměř definitivně v roce 1948, tak, že ho přes jeho postupné zničení můžeme vnímat a cítit jako součást vlastního života, pak za to v mnohém vděčíme Josefu Škvořeckému. Zejména jeho povídky a romány, odehrávající se na sklonku první republiky, za okupace a v prvních poválečných letech (ale které to vlastně doopravdy nejsou), tvoří elegii, která kupodivu není základně smutná ani depresivní a která dává tomu času, světu i lidem možnost žít dál. Zastavuje se čas, a to zastavení propůjčuje příběhům jakousi věčnost, která zůstává, i když všechno kolem pomíjí. I o souboru povídek Sedmiramenný svícen, vydaném roku 1964 a věnovaném osudu Židů z malého města, jak ho viděl a vnímal dospívající chlapec, to platí. Vzhledem k tomu, že ve většině případů jejich příběhy nemají žádné pokračování, snad ještě víc. Povídka Můj strýček Kohn, napsaná v roce 1957, je jednou z nich. Její autor by se le-
tos 27. září dožil 95 let.*

DĚJINY MÁME V KRVI

Rozhovor s neurologem profesorem Ivanem Rektorem

Prof. MUDr. IVAN REKTOR, CSc., se narodil roku 1948 v Levoči. Od patnácti let žije v Brně, kde absolvoval lékařská studia. Jako neurolog působil v nemocnici v Uherském Hradišti a v Brně, od roku 1984 prováděl experimentální výzkum epilepsie v CNRS v Gif sur Yvette ve Francii; ve výzkumu pokračoval v letech 1990–1992 na pracovišti chirurgie epilepsie v Hôpital Ste Anne v Paříži a současně vyučoval na Université Paris VII.

Po návratu založil v Brně Centrum pro epilepsie a Centrum pro abnormální pohyby a parkinsonismus a stal se přednostou neurologické kliniky Fakultní nemocnice u sv. Anny. Roku 1993 získal profesuru neurologie na Masarykově univerzitě. V letech 2006–2012 působil jako prorektor pro rozvoj. Je členem řady českých a mezinárodních vědeckých společností, organizuje národní i mezinárodní odborné konference, roku 2010 byl jako první český neurolog zvolen členem korespondentem Americké neurologické asociace. Od roku 2013 je vedoucím Centra neurověd a koordinátorem programu Výzkum mozku a myslí Středoevropského technologického institutu (CEITEC) v Brně. Knižně vyšly jeho úvodníky, jimiž přispívá do časopisu Neurologie v praxi: Neuroeseje a Neurominiatury.

Pane profesore, dočetla jsem se, že pocházíte z židovské rodiny z Levoče a že rodiče za války bojovali jako partyzáni.

Ano, můj otec Leonard Rektor byl lékař, neuropsychiatr, později psychiatr. Patřil k Židům, kteří byli jako hospodářsky nepostradatelní vyjmuti z transportů, kromě lékařů to bývali inženýři, lékaři... Pocházel ze Slezska, z Nového Bohumína, za války se ocitl bez státního občanství, ale žil se svou ženou, tedy s mou maminkou, v Levoči. Když vypuklo povstání, přidali se k němu, odešli do hor. Přesně řečeno: pro otce se partyzánská skupina, která potřebovala lékaře, vrátila a vyzvedla ho ve vesnici Olšavica, aby se k nim přidal jako doktor. Matka působila jako zdravotnice. Navíc tlumočila francouzským partyzánům – to byli osvobození váleční zajatci, kteří s partyzány bojovali. Rodiče byli v horách od podzimu 1944, zažili například boj u vesnice Lendak, kde padlo třináct partyzánů z jejich skupiny, v zimě překonávali Vysoké Tatry. Přežili i vichřici na Chaben-

ci, ve které zahynula vyčerpáním spousta lidí včetně Jana Švermy. Na osvobozené území se dostali v březnu nebo dubnu 1945. Otcovi rodiče a celá širší rodina zahynuli v koncentračních táborech, maminka s sestrou s manželem a jedenáctiletou dcerou a mnoho dalších příbuzných také.

Jak vzpomínáte na své dětství?

Vyrůstal jsem na východním Slovensku, v Levoči. Měl jsem tam hodně kamarádů, ale zažil i dost antisemitských urážek. Naši patřili k několika mála židovským rodinám, které přežily válku. Ale jinak je Levoča nádherné město, kam se rád vra-

Foto archiv.

cím a mám tam řadu přátel. Když mi bylo patnáct, přestěhovali jsme se do Brna, kde mě až překvapilo, že jsem se nesetkal s lidovým antisemitismem, který jsem znal ze Slovenska.

K tomu mám hezkou historku: Jako lékař jsem začínal v Uherském Hradišti. Jednou jsem vyšetřoval pána, mám pocit, že se dokonce jmenoval Kohn. Byl z kopanic, z hor, a do nemocnice se dostal kvůli otřesu mozku, protože ho zbili. Byl to už starší pán a ptal jsem se ho, co se stalo. Vysvětlil mi, že si jeho dcera vzala někoho z Čech, místní chlapi se v hospodě opili a šli na toho Čecha. Přitom to chytil i tenhle Kohn. Říkal jsem si, že je to dobrý kraj, když Kohn dostane pár facek, protože brání Čecha, a ne protože je Žid. Ani mě jako Žida na Moravě nikdo netloukl, rychle jsem se integroval.

V knize Neurominiatur vzpomínáte, jak jste účinkoval ve filmu Obchod na korze...

Ano, to bylo v Sabinově na východním Slovensku, kde jsme byli s bratrem u strýce na prázdninách. Strýc byl lékárník a v jeho lékárně vařila teta moc dobrou kávu. Scházeli se tam herec Jozef Króner, oba režiséři Ján Kadár a Elmar Klos i asistent režie Juraj Herz; herce Zvaríka strýc vyhodil, protože přišel přímo z natáčení v gardistické uniformě, musel se nejdřív převléknout. Pamatuji se, že režisér Kadár byl neustále v běhu, stále pracoval a říkali o něm, že je „přepjatý“, tedy že snad až moc pracuje. Já v tom filmu účinkuju jako statista.

Co pokládáte za své největší úspěchy v oblasti výzkumu a léčbě epilepsie a Parkinsonovy choroby?

Na počátku devadesátých let jsem pracoval ve Francii, a když jsem se vrátil, zavedl jsem chirurgii epilepsie a postupně také chirurgii Parkinsonovy nemoci. Zákroky, při nichž se odstraňuje část mozku, z které vycházejí epileptické záchvaty, se sice již prováděly v Praze, ale pařížská metoda byla trochu jiná. To, co jsem se naučil ve Francii, tedy snímání epileptické aktivity elektrodami vnořenými do mozkové tkáně, jsem přenesl do Brna.

V současnosti je Centrum pro epilepsie při Fakultní nemocnici u sv. Anny největším střediskem na chirurgickou léčbu epilepsie u nás, jsme součástí celoevropské referenční sítě EpiCare. V naší nemocnici existuje také Centrum pro diagnostiku a léčbu Parkinsonovy nemoci, včetně chirurgické terapie. Ale to jsou odborné a dost složité věci... Já se teď zabývám i dalším výzkumem v CEITEC: jeden se věnuje mozku a hudbě a další holokaustu a jeho vlivu na přeživší a jejich potomky.

Stál jste u zrodu Středoevropského technologického institutu CEITEC. Pracuje tak, jak jste očekával?

Posláním institutu bylo stát se špičkovým centrem v širokém spektru moderního výzkumu, od nanotechnologií přes například strukturální biologii a molekulární medicínu po výzkum mozku, a to se myslím daří naplňovat. Brněnské neurovědy jsou dobře vidět na vědecké mapě, přinejmenším té evropské. Pořádáme evropské akce, mezinárodní konference, jezdí k nám významní odborníci z celého světa, jsme oslovováni pro mezinárodní spolupráci, zvaní přednášet v Evropě i zámoří.

V současné době se věnujete výzkumu transgeneračního přenosu traumatu

u lidí, kteří prošli holokaustem. Jak výzkum probíhá?

Vyšetřujeme přeživší, a to i ty, kdo nebyli přímo v koncentračních táborech, ale zažili perzekuci, například se museli skrývat. A testujeme i lidi z druhé a třetí generace, tedy děti a vnuky přeživších. Zatím jsme vyšetřili asi 330 lidí, včetně kontrolních osob (lidí, kteří jsou stejně staří, ale nejsou židovského původu, nemají žádnou zkušenost s holokaustem).

Výzkum má několik rovin. Nejprve zjišťujeme kognitivní funkce: pracujeme jen s lidmi, kteří jsou vzhledem ke svému věku kognitivně normální. Kdyby nebyli, nevěděli bychom, co je dáno jejich zdravotním problémem a co zkušeností holokaustu. Pak jim dáme sérii psychologických testů na stres a na posttraumatický růst a odebíráme krev na stresové hormony a na genetiku. Nakonec děláme magnetickou rezonanci mozku. Celé vyšetření trvá asi tři čtyři hodiny.

K čemu jste došli, skutečně se trauma holokaustu dědí?

V genetické studii zatím máme dva výsledky, které zohledňují všechny tři generace. Oba ty výsledky jsou negativní, nenašly se signifikantní rozdíly. Jeden se týká telomer (konce chromozomů), o kterých je známo, že je zkracuje stres, v našem souboru jsme to ale nepozorovali. Ale máme dost vzorků na to, abychom udělali velkou analýzu, tentokrát epigenetickou.

Jak se liší epigenetická a genetická analýza?

Genetika je dána DNA, to je to, co se dědí. Epigenetika se věnuje tomu, zda určité geny jsou nebo nejsou funkční, a jak se jejich funkčnost mění vlivem vnějších okolností. Jinak řečeno: zda se v jedné generaci funkce některých genů změní – tj. je potlačena nebo aktivovaná vlivem vnějších okolností, tedy zkušeností holokaustu, a zda tuto změnu nalezneme ještě v další generaci. Na epigenetický výzkum nyní sháníme finance, je velmi nákladný. Krevní vzorky DNA máme, jen potřebujeme peníze na jejich analýzu.

Existuje podobný v zahraničí, například ve Spojených státech či v Izraeli? Nebo v dalších evropských zemích postižených holokaustem?

V USA pracovala doktorka Rachel Yehuda a zkoumala dvě generace z hlediska epigenetiky a v jednom případě takový epigenetický faktor našla. My bychom

se chtěli vydat stejným směrem jako ona, ale v širším záběru a ve třech generacích. O žádném dalším výzkumu nevíme.

Jaké jsou vaše dosavadní výsledky z vyšetření přeživších?

Z první generace jsme zpracovali 44 lidí a 31 kontrolních osob. Zjistili jsme, že přeživší holokaustu mají ještě dnes více aktuálních stresových symptomů než kontrolní skupina, jsou depresivnější, mají ovšem také vyšší skóre posttraumatického růstu ve smyslu „co tě nezabije, to tě posílí“, tedy kladné změny po traumatu, odolnost. Na magnetické rezonanci lze pozorovat ztenčení mozkové kůry v oblastech, které souvisejí s emocemi, se stresem, s pamětí, se sociální kognicí. Výrazněji se to projevuje u lidí, kterým bylo v roce 1945 méně než dvanáct let. Zjistili jsme tedy kombinaci důsledku stresu, poruch souvisejících se zažitým stresem a odolnosti a síly.

Přeživších jsme se také ptali, zda na ně holokaust působí po celý život a zda jsou spokojeni s tím, jak svůj život prožili, a jestli jsou spokojeni, jak ho prožili profesně. Protože spousta lidí nemohla studovat. Výsledek byl překvapující: přes 90 procent odpovědělo, že na ně holokaust působí celý život, ale současně přes 80 procent uvedlo, že jsou spokojeni s tím, jak svůj život prožili, a to i profesně.

Už tím, že přežili, dokázali svou sílu a odolnost.

Samozřejmě, i když velkou roli hrála náhoda. Mluvíme také o lidech, kterým je dnes přes 80, kolem 90, takže se dožili velice vysokého věku. Z tohoto hlediska je zajímavá studie z Izraele, kde porovnávali přistěhovalce z Polska. Ty, kteří se přistěhovali do roku 1938, s těmi, kdo přijeli mezi lety 1945 a 1948. Ti, kdo prošli holokaustem a přistěhovali se po válce, žili déle.

Zkoumali v Izraeli i další generace?

Zkoumali, ale v malém měřítku. Například zjistili, že izraelští vojáci, kteří bojovali v jomkipurové válce nebo válce v Libanonu a pocházeli z rodiny přeživších holokaustu, byli náchylnější k posttraumatické stresové poruše než ti, kdo pocházeli z rodin bez zkušeností holokaustu. Ale jejich výzkum se nedělal tak komplexně jako náš současný.

Co jste zjistili o druhé generaci?

Víme, že existuje syndrom dětí přeživších

holokaustu – určité stresové příznaky; ostatně v Praze existuje spolek Rafael, který s touto skupinou pracuje. Působí v něm také Marek Preiss, který je jedním z řešitelů naší studie. My se snažíme zjistit biologický základ těchto projevů. Zatím jsme viděli určité rozdíly v tom, jak jsou ve funkční magnetické rezonanci propojeny struktury, které jsou postiženy v první generaci. Ale to jsou předběžné výsledky.

Předpokládáte, že se tyto změny potvrdí i u třetí generace?

To nevíme. Myslím si, že ano, ale bude se jednat o podstatně menší procento. Víte, ale určitá nepřesnost nebo neobjektivita tohoto výzkumu je dána tím, že lidé k tomu výzkumu vůbec přijdou. To znamená, že se problémem zabývají, trápí je. Ne všichni, někoho pošlou rodiče. Ale přece jenom... Zatím jsme ale celkové výsledky u třetí generace neanalyzovali.

Možná se výsledků lidé obávají? Jak s vašimi nálezy pak mají pracovat?

Výsledky zatím lidem nedáváme. Provádíme skupinovou analýzu. Až budeme mít jednoznačné výsledky, můžeme je diskutovat také individuálně.

Lidé tedy přicházejí, aby se stali součástí výzkumu?

Ano. Jen pokud si to přejí, prohlédne magnetickou rezonanci radiolog, a pokud nalezneme něco patologického, tak na to upozorní. Magnetickou rezonanci dostane každý na CD a může ji ukázat svému lékaři. Jednou jsme například našli nezhoubný nádor.

Jaké bude mít váš výzkum využití?

Myslíme si, že naše výsledky budou zobecnitelné. Zprv: pokud prokážeme přenos traumatu na další generace, vlastně tím říkáme, že dějiny se nám doslova vepsaly do krve. Holokaust je extrémní a jedinečný případ, ale myslíme si, že něco podobného se bude moci nalézt i u jiných etnik, která zažila genocidu. Dostali jsme návrh ze Srbska, kde mají zájem, abychom prováděli výzkum s přeživšími balkánských válek. Pokud vše jasně prokážeme, budeme přinejmenším vědět, že tito lidé jsou zranitelnější. Oni budou vědět, jakého původu jsou jejich eventuelní problémy. Ale od výsledků jsme ještě daleko. Zatím máme jen profil přeživších: kombinaci důsledků traumatu a jakési vnitřní síly.

(pokračování na str. 20)

Albert Bensoussan

POZDRAV UMĚLCI

V souvislosti s tím, že byl Alain Delon, kterého můžeme bez přehánění označit za skutečného velikána filmu a významnou osobnost francouzské i světové kinematografie, letos oceněn při příležitosti osmdesátých narozenin

Monsieur Klein

čestnou Zlatou palmou Festivalu v Cannes za celoživotní dílo, je na místě vyzvednout jeho roli v mimořádném filmu *Pan Klein (Monsieur Klein)*, který natočil v roce 1976 americký režisér Joseph Losey. Připomeňme při této příležitosti také, že Festival v Cannes, založený roku 1939 jako protiváha benátského festivalu Mostra, uvádějícího především filmy skryté či otevřeně propagující Mussoliniho fašistický režim a nacistickou ideologii, vznikl díky dvěma velkým židovským osobnostem – Jeanu Zayovi, tehdejšímu ministru školství v kabinetu Leona Bluma, a Philippu Erlangerovi. Zay byl za války uvězněn a v roce 1944 zbaběle popraven francouzskou milicí. Erlangerovi, pocházejícímu ze slavné rodiny Camondo, se poštěstilo zatčení a deportaci vyhnout, a tak se v roce 1946, kdy byl festival opět otevřen, mohl ujmout jeho řízení, kterým byl pověřen už v roce 1939. Festival v Cannes 2019 Alaina Delona ocenil jako jednoho z těch, kteří svou práci svrchovaně naplnil odkaz těchto dvou mužů, oddaných svobodě a umění. Díky jejich dědici a pokračovateli Gillesi Jakobovi (který období hnědého moru přežil jako ukryvané dítě) je dnes Festival v Cannes každoročně největší událostí světové kinematografie.

SYMBOLY A ALEGORIE

Název filmu, na kterém se Delon podílel jako skvělý interpret hlavní role

i jako jeden z producentů, je do jisté míry symbolický: Pan Klein – pan Malý. Je to obdivuhodný film; člověk z něho odchází a cítí, že ho pálí oči, bolí srdce a svírá se mu hrud'. Film, poprvé představený na festivalu v Cannes v roce 1976, je aktuální i dnes a stejně jako v době svého vzniku nám sděluje podobenství plné významů. Všechno v tomto filmu obsahuje nějaké podobnosti: poslední obraz odkazuje na první, na setkání dvou mužů, z nichž jeden (Žid ohrožený deportací, kterého hraje Jean Bouise) nabízí Kleinovi (Alain Delon, bezskrupulózní antikvář) starý holandský portrét. Ten ho sice koupí, ale vzhledem k situaci majitele za zcela neodpovídající cenu.

I obraz je nositelem alegorie. Když si protagonista ověřuje, že v jejich rodině Kleinů nebyl nikdy žádný Žid, říká jeho otec: „To nevím, leda snad někde v ho-

...nachází pod dveřmi Židovský věstník

landské větvi...“ Podobnosti je konečně obsaženo i ve žluté hvězdě, kterou má na prsou muž na Vél d'Hiv, pařížském cyklistickém stadionu, kam byli v roce 1942 Židé nahnáni před deportací. Známe ho z počátku filmu. Je to ten, který prodal Kleinovi holandský obraz.

LOGIKA IRACIONÁLNA

Položená otázka je stále aktuální: Kdo je Žid? Je pan Klein Žid? Všichni vědí, že není Klein jako Klein, a i když ve vagonech smrti bylo podle soupisu Serge Klarsfelda mnoho Kleinů, jejichž jméno můžeme číst v památnících šoa, mnozí jiní jsou „neviní“ Al-sasané. Použil jsem slovo „neviný“ v tom smyslu, který mu dal po atentátu v ulici Copernic (bombový útok na pařížskou synagogu v roce 1980) jeden předseda vlády. Jeho prohlášení obsa-

hovalo nepříjemný lapsus. Vyznělo totiž tak, že nevinou obětí byli ti, kdo nebyli Židé. A to je právě to, čemu se Loseyho film věnuje, tématu identity a viny. Kafkovské viny, ne snad ani tolik ve smyslu zlého snu, který prožívá protagonista *Zámku K.* (což může vypadat i jako zkrácený zápis jména Pana Kleina); spíš v logice iracionálna. Monsieur Klein byl obviněn, aniž věděl proč, a odsouzen v dokonalé netečnosti nebo řekněme absurditě. Bez vlastní vůle je natlačen do vagonu, vyděšený a ztracený, zatímco z druhé strany mříží, a tedy příliš pozdě na něho přátelé mávají potvrzením o křtu, které ho mohlo zachránit před deportací.

Ale jeho nemůže zachránit nic. Kde je tedy chyba, když ne v něm samém? Všechno v tomto filmu směřuje k jednomu cíli: ukázat, jak se Klein stává strůjcem vlastní záhuby. Je to patrné už od první sekvence: Když najde pod dveřmi obálku se svým jménem a adresou a uvnitř Židovský věstník, který v roce 1942 povinně rozesílala pařížská židovská obec svým členům s pokyny a informacemi. Tehdy místo aby ji zahodil do koše jako nějaký reklamní leták, se vydá do redakce Věstníku, prohlašuje se za oběť špatného žertu a žádá, aby byl vyškrtnut ze seznamu abonentů. Bohužel, zní odpověď, seznam je na policejní prefektuře. A on, místo aby tu záležitost nechal plavat jako něco, co se ho netýká, tvrdohlavě trvá na tom, aby ho přijal příslušný komisař. Ten stěžovateli nevyhoví – místo toho ho nechá sledovat dvěma inspektory a nařídí, aby byl přezkoumán jeho původ. Složitý proces je zahájen,

...hledá svého dvojníka

stroj je spuštěn a nic už nemůže pana Kleina zbavit podezření, které vede k zatčení, zabavení majetku a deportaci. Ani zachovalost, ani úzkostlivé dodržování předpisů, ani protesty. A potom, chce se dozvědět, kdo se skrývá

za tím druhým Robertem Kleinem, evidovaným vichistickou policií, který si s ním vyměnil totožnost. Je příznačné, že se tato pro příběh tak zásadní osoba vlastně nikdy neobjeví – můžeme ji pouze letmo zahlédnout na rozostřené fotografii pouličního fotografa nebo zaslechnout její hlas ke konci filmu, kdy se oba Kleinové v jediném a jedinečném případě setkají, dá-li se to tak nazvat, tváří v tvář. I scény se psem jsou v tomto ohledu příznačné: pes toulající se ulicemi patří „pravému“ Robertu Kleinovi, přidá se však k druhému, našemu Kleinovi a odmítá ho, přes veškeré odhánění a kopance, opustit. Neopustí ho, dokud jeho „pána“ (kterého?) při razii neseberou policisté, dokud se oba Kleinové, Žid a ne (příliš) Žid, neocitnou ve stejném transportu. Názorně a jasně je tady vyjádřeno, o co se jedná. Antirasistické naučení, které film obsahuje, má svůj základ v axiomu: Ten druhý jsi ty sám.

TVÁŘ V ZRCADLE

Nic, nebo skoro nic neodděluje bližního ode mne. A opět – jak je tato skutečnost vepsána do scén, které zachycují, jak se antropometrickou metodou zkoumá,

...se psem, který se k němu přidá

zda fyzické rysy toho a toho či té a té jsou nebo nejsou židovské (jak řečeno), a jak jsou šťastní ti, u nichž zkoumání končí nálezem: „nejasný případ“, což

jim dává možnost vyhnout se stigmatizaci. Ostatně advokát pana Kleina doporučuje svému klientovi a příteli, aby se namísto zdoluhavého shánění dokladů o svých prarodičích kdovíky, nechal přezkoumat (stejnou metodou, jakou veterinář hodnotí vlastnosti koně!),

...na Vél d'Hiv s ostatními zatčenými Židy

použil nález více či méně potvrzující jeho árijskou fyziognomii a vyhnul se tak dalšímu pronásledování.

Ale to pan Klein neudělá. Neudělá nic, co by mohlo stát v cestě jeho osudu. Další poselství, které film obsahuje je o tom, že když společnost začne pronásledovat toho druhého, který je i mnou, jestliže se člověk snaží zničit v zrcadle svou vlastní tvář (což je zřejmě podstata rasistické perzekuce) – a to nám Losey s velkou moudrostí a znalostí věci v příznačném zrcadle svého filmu ukazuje – pak život nestojí za to, aby byl žit. Prostě proto, že rasistické jednání je sebevražedné, jako byla sebevražedná strategie nacistické říše. Ta pronásledovala učence a vyhnala vědce, kteří hledali útočiště ve Spojených státech a přispěli tam k výrobě atomových zbraní, které uspíšily konec války a porážku států Osy.

V hezkých zelených aškenázských očích pana Kleina – Delona můžeme vlastně vyčíst postupně narůstající satisfakci nad tím, kam směřuje jeho pátrání po vlastní identitě. Nebo přinejmenším spatřit přijetí nevyhnutelného osudu. Když chcete, abych byl za každou cenu ten druhý, nenáviděný a určený k zničení, vyjde to nastejno. Ve va-

gonu osudu to dosvědčím a neudělám nic, abych se se stavěl proti proudu, který mě nelitostně unáší.

HLAS SVĚDOMÍ

Nepochybně je také třeba si uvědomit, že logiku postupů, které pan Klein užívá, zpočátku motivovanou pouze starostí o vlastní záchranu, mu stále více diktuje hlas svědomí. Umožňuje mu pozvolna porozumět, že nespravedlnost přesahuje jeho malou osobu a že v této záležitosti, jež vrcholí v hanebné „rafle du Vél d'Hiv“, všechno, co postihne člověka v jeho podstatě, postihuje současně všechny lidi. Příznačné je v tomto ohledu závěrečné setkání Alaina Delona a Jeana Bouise – Žid prvopočáteční a odsouzenihodný a „Žid“ závěrečný a odsouzený. Lze říci, že film *Pan Klein* je jedním z nejlepších děl, která vypovídají o podstatě antisemitismu. Toho antisemitismu, který se dnes opět pokouší vnést zlo a zkázu do francouzské společnosti.

Dodejme ještě, že tento obdivuhodný film by nikdy nevznikl bez osobního přispění Alaina Delona, který patří i mezi jeho producenty. A dodejme nakonec, že tenhle film byl hodně špatně přijat na Festivalu v Cannes, který sdílel nepřítel publika, namířenou proti velkému herci. Proto je třeba v čestné

...a ve vagonu směřujícím do Osvětimi.

Zlaté palmě 2019 vidět velkolepé zadostiučinění umělce, který je tak úzce s tímto filmem spjatý. A nejen s ním. Alain Delon, oslňující herec z filmů *V žáru slunce*, *Rocco a jeho bratři*, *Gepard* nebo třeba *Borsalino*, si zaslouží nejvyšší uznání. Buď zdrav, umělče.

(Z *francouzského měsíčníku Information Juive*, květen 2019, přeložil jd. Ilustrace jsou záběry z filmu *Pan Klein*.)

NÁSLEDNÍK PRAŽSKÉHO MAHARALA *Šlomo Efrajim Lunčic a jeho spisy II*

V druhém díle připomínky rabiho ŠLOMA EFRAJIMA LUNČICE, jenž zemřel v Praze před čtyřmi sty lety roku 1619, nejprve předložíme bibliografický přehled jeho tiskem vydaných spisů a následně nahlédneme do jeho myšlení skrze několik úryvků, týkajících se svátku Roš ha-šana.

Šlomo Efrajim Lunčic vydal za svého života šest knih, z nichž dvě vyšly tiskem dokonce dvakrát. Tiskem vyšly také jeho příležitostné modlitby, o nichž jsme se zmínili v minulém díle (*Rech* 8/2019). Zde je shrnutí Lunčicovy bibliografie, s uvedením jmen tiskařů:

* *Ir giorim*, Basilej: Frobenius, 1580: kázání uspořádaná podle cyklu liturgického čtení Tóry.

* *Olelot Efrajim*, Lublin: Kalonymos ben Mordechaj Jafe, 1590: kázání svázaná se svátky a rodinnými událostmi, stejně jako následující kniha

* *Orchot le-chajim*, Lublin: Kalonymus ben Mordechaj Jafe, 1595: kázání k Roš ha-šana a k Pesachu.

* *Kli jakar*, Lublin: Kalonymos ben Mordechaj Jafe, 1602: komentář k Rašiho komentáři k Tóře.

* *Kli jakar*, Praha: Moše ben Josef Becalel Katz, 1608.

* *Siftej daat*, Praha: Moše ben Josef Becalel Katz, 1610: výklady k Tóře založené na kázáních.

* *Amudej šeš*, Praha: Moše ben Josef Becalel Katz, 1617: etický spis, zabývající se ctí podlé *Pirkej avot* 1:2 a 1:18.

* *Slichot mi-kol ha-šana*, Praha: Avraham Heida, 1618 (obsahuje Lunčicovy slichot pro 2. adar).

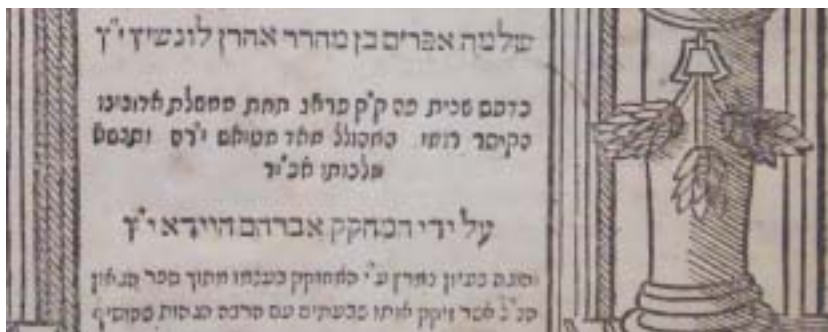
* *Olelot Efrajim*, Praha: Avraham Heida, 1618–20.

* *Slichot le-jom šeni be-adar*, Praha: 1621.

VYSOKÁ LITERATURA

Pohlédneme-li na Lunčicovu literární produkci z hlediska židovské knižní kultury přelomu 16. a 17. století, je na první pohled zřejmé, že patřil k menšině rabín-

ských učenců, kteří považovali tištěnou knihu za vhodný prostředek sebevyjádření. Jeho knihy jsou bohatě vybavenými foliovými tisky, jejichž vydání bylo časově i finančně náročné. K tomu je třeba dodat, že v rámci tehdejší židovské knižní produkce patřily Lunčicovy spisy k náročné „vysoké“ produkci, v jejímž rámci představovaly nehalachické texty žijících autorů jen velmi malý segment. Jediný stálý odbyt slibovaly tiskařům texty synagogální a později také soukromé liturgie, příležitostné tisky a – zejména hovořímeli o Praze – produkce v jidiš, mířící jak na učence, tak na ostatní čtenáře. Z vysoké literatury se opakovaných vydání dostávalo zejména textům, jež měly pevné místo ve výuce tehdejších ješivot, jako byl kodex *Arbaa turim* Jaakova ben Ašera

Olelot Efrajim, Praha 1618–1620, detail titulního listu.

Vedle Lunčicova jména se zde píše: Vytištěno podruhé ve svaté obci Praze za vlády našeho pána slovného císaře římského Matyáše, necht' jeho sláva roste a necht' je jeho království vyvýšeno, to budiž Boží vůlí, amen. Skrze tiskaře Avrahama Heidu, necht' jej chrání jeho Skála.

(1270 – asi 1340), kompendium Jicchaka Alfasiho (11. století) nebo Maimonidův kodex *Mišne Tora* a samozřejměž Babylónský talmud, jehož vydávání však bylo od pálení Talmudu v Itálii v polovině 16. století politicky citlivou záležitostí.

Vydávání vysoké literatury bylo až na výjimky závislé na externím financování, jež zajišťoval autor, jeho rodinní příslušníci (tchánové nebo naopak synové) nebo vzdělaní sponzoři, kteří se často sami podíleli na přípravě vydání. K tomu je ještě třeba dodat, že ani pro významné rabínské učence nebylo psaní knih a jejich vydávání tiskem běžné. Funkce obecního rabína se soustředovala na řešení záležitostí vnitřní samosprávy a rozhodování v soudních sporech. Ani vedení ješivy nevyžadovalo nutně autorství nových spisů, protože výuka byla založena na výše naznačeném úzkém korpusu textů, v jehož

středu stál Babylónský talmud. Dnešní pohled na učenickou vrstvu tohoto období je proto často zkreslený. Řada významných rabínských učenců 16. století nepovažovala za nutné, nebo dokonce vhodné se stát autory nebo své spisy šířili pouze v rukopisech mezi nejbližšími studenty. Lunčicova tvorba je proto svým charakterem a současně objemem spíše výjimečná a ukazuje, že Lunčic patřil k těm rabínským učencům, kteří začali na přelomu 16. a 17. století spatřovat v publikování tiskem nejen možnost prosazení svých myšlenek, ale současně také získání společenské prestiže.

MAHARALA LUNČIC

Nelze nakonec v této souvislosti nezmínit Maharala, jenž jediný je v daném období autorem ještě rozsáhlejšího nehalachického díla, vydaného tiskem. Srovnání nejstarších vydání Lunčicových a Maharalových spisů odhaluje rozdíl mezi oběma

autory v jejich vztahu k tištěné knize. Zatímco Lunčic vstupuje jakožto autor do svých knih ve formě předmluv a autorských poznámek, jež jsou otevřené osobní (citovali jsme z nich v minulém dílu), a tištěná kniha je pro něj tedy zřetelně prostorem k prezentaci vlastního já, Maharal je jako autor ve svých

knihách téměř neviditelný. V centru stojí text sám a jeho sdělení, zatímco osoba autora zůstává skryta, takže ve spisu *Gvurot ha-Šem* (Krakov 1582), prvním vydaném spisu, v němž Maharal předestírá svůj teologický systém, není jméno autora na titulním listu vůbec zmíněno. Oproti tomu Lunčicovy vlastní publikace, stejně jako řada aprobačních, které udělil k vydání spisů dalších autorů a vydavatelů, ukazují, že chápal tištěnou knihu jako prostředek komunikace mezi autorem a jeho anonymním publikem. Nejlépe je tento způsob chápání tištěné knihy viditelný v druhém vydání Lunčicova spisu *Olelot Efrajim*. Důraz na význam osoby autora je vyjádřen hned na titulním listu, kde jsou vyjmenovány ostatní Lunčicovy spisy a o přítomném vydání se říká: „Vytištěno podruhé zde ve svaté obci Praze... a editováno s potřebnou péčí přímo samotným

tiskařem z exempláře autora, jenž jej sedmkrát pročistil a přidal mnoho poznámek.“ Lze jen spekulovat o tom, že úmrtí autora (a možná již předcházející nemoc, jež Lunčicovi znemožnila dohlížet na tisk) bylo důvodem, proč tisk, započatý na podzim roku 1618, byl dokončen teprve v lednu roku 1620, tedy po Lunčicově smrti.

ROŠ HA-ŠANA A JOM KIPUR

Hned několik Lunčicových kázání se vztahuje k tématům Vysokých svátků. Předložíme zde ve volných překladech několik úryvků, jejichž prostřednictvím přiblížíme styl jeho spisů. Je třeba současně předeslat, že ačkoli všechny Lunčicovy spisy jsou založeny na jeho kázáních, je zřejmé, že následně literární zpracování se od původního ústně proneseného kázání liší a není přímým záznamem původní promluvy.

Upoutání Izáka jako výzva k dobročinnosti (*Ir giborim*, fol. 124b–125b): Je známo, že na Roš ha-šana, což je den soudu hmotných těl, ... se otevírají tři knihy: kniha dokonale spravedlivých, průměrných a hříšníků. Těmto třem skupinám odpovídají tři druhy troubení na šofar, *tiki'a*, *švarim* a *tru'a*. *Tru'a* odpovídá dokonalemu spravedlivému, je totiž psáno (Nu 23,21): *Královské fanfáry (tru'a) jsou s ním. Švarim* se pojí s významem rozbití (*šivron*) a odpovídají skupině hříšníků. *Tiki'a* je rovný zvuk, který se nevychyluje ani nahoru, ani dolů a odpovídá těm, kdo jsou „mezi“ a nevychylují se ani na jednu stranu. ... Mimoto si prostřednictvím tohoto zvuku *tiki'a* připomínáme před Bohem příběh upoutání Izáka, ... jak Abraham vydal svého syna na smrt z lásky k Bohu (a nakonec Bůh namísto něj nechal obětovat berana). Proto řekl učenci (bRH 16a): „Bůh řekl: ‚Budete troubit na šofar, vyrobený z rohu berana, abych si připomněl ve váš prospěch upoutání Izáka.‘ “ Je třeba se ptát, zda Svätý, budiž požehnan, potřebuje něco, co by v něm vyvolalo vzpomínku na upoutání Izáka. Spíše se zdá, že to musíme vyložit tak, že naopak my si máme upoutání Izáka a jeho vydání na smrt z lásky k Bohu připomenout, aby se také každý z nás vydal lásce k Bohu. Proto je šofar z rohu berana (*ajil*), abychom si připomněli den předání Tóry, kdy se ozývalo troubení na beraní roh, což souvisí s tím, že Tóra se nazývá „milostná laň“ (*ajelet*) (Př 5,19) a společenství Izraele se nazývá „jitřní laň“ (Ž 22,1). Šofar navíc poukazuje ke dnům mesiáše. ... Jak by se tedy neroztřásl srd-

ce každého člověka, když si připomenete ten veliký čin, který provedl Abraham, když neodmítl vzít svého jediného syna na porážku? Jací jsme však my? Když

Siftej daat, Praha 1610, fol. 2v.

Autor se zavazuje ke stručnosti: „Bez důvodná zdlouhavost je důvodem, proč lidé takové knihy nečtou, neboť v naší době bylo díky Bohu vyrobeno nekonečné množství knih. Což člověk stráví všechna svá léta s jedinou knihou? Kdy pak splní náboženskou povinnost studia náboženskoprávních kodexů, které jsou jádrem halachy? Vždyť podle nich žijeme. ... Proto zdlouhavost působí tu škodu, že pouze nemnozí lidé v kodexech čtou, a to ještě jen občas, když mají volno. Abych to napravil, řekl jsem si, že budu stručný.“

máme vydat jednu setinu ze svého majetku na něco bohublého, celý den to člověk trápí a tak dlouho hledá vytáčky, až se

Kli jakar, Praha 1608, fol. 141r.

Kolofon se jmény tiskařů: Dělník na svätém díle, Jekutiel syn mučedníka r. Davida, zvaný Zalman Setzer (Sazeč) ze sväté obce Prahy, sídlící toho času ve sväté obci Roudnici. Dělník na svätém díle, Moše syn Jáko-va Gelhara ze sväté obce Prahy. A dělník na svätém díle Jona syn Jehudy ze sväté obce Prahy.

nakonec z té věci vyveče a ještě si to obhájí.

Satan je zbaven moci (*Olelot Efrajim*, ed. Praha, fol. 60r): Dvakrát za rok je Satan zbaven moci. Zaprvé: Na Roš ha-šana je zbaven moci zvukem šofaru, na nějž se troubí, aby byl Satan zmaten. Zadruhé: Na Jom kipur je rovněž zbaven moci tím, že synové Izraele jsou toho dne přirovnáni ke služebným andělům, jak je řečeno v midraši (*Pirkej de-rabi Eliezer* 46): „Samael řekl před Svätým, budiž požehnan: ‚Dal jsi mi moc nad všemi národy světa, ale nikoli nad Izraelem.‘ Odpověděl mu: ‚Máš mít tedy nad nimi moc na Jom kipur, avšak jen pokud na nich bude ležet hřích.‘ ... Samael viděl, že na nich na Jom kipur žádný hřích není a řekl před Svätým, budiž požehnan: ‚Máš na zemi jeden lid, který je jako služební andělé na nebesích!‘ “ ... Satan tedy nemá na Jom kipur moc vznášet žaloby, protože Izrael je v tento den zářivě bílý a očištěný jako andělé a jeho oděv je vyprán od skvrn hříchů.

Rozkol v Izraeli je důvodem diaspo-ry (*Amudej šeš*, fol. 39r–39v): Jak jsou zkaženy naše způsoby ohledně modliteb na Roš ha-šana a Jom kipur! V Izraeli bývalo zvykem (Rút 4,7), že tyto modlitby nebyly svěřovány kantorům, jejichž veškeré myšlenky se soustřeďovaly na příjemnost jejich hlasů, ale starým mužům a těm, kdo jsou zdrceni a kají se (Iz 57,15). A stejně tak s troubením na šofar. Z toho vzešel rozvrat na mnoha místech, kde nechávají tyto modlitby bohatým nebo jejich příbuzným, protože mají moc. A na některých místech je to nežidovská vrchnost, kdo rozděljuje modlitby a troubení. ... V mládí jsem dokonce zažil, že se někteří prázdni a zhýralí lidé učili již dopředu melodie příslušných modliteb, aby se o ně hlásili. ... To vše vychází nastejno: Není zde žádné zbožné soustředění a většina takových lidí usiluje jen o svou slávu. ... Nezbyvá nám však než řeč našich rtů – Tóra a modlitba ... a důvod tohoto rozvratu je ten, že učenci naší generace se v ničem neshodnou a neustále sočí jeden na druhého kvůli rabínským pozicím, takže se nescházejí a na nic nedbají. Také představitelé lidu se mezi sebou sváří, zatímco mezi zbytkem lidu jsou tací, kteří zase závidí představeným obce. Každý by chtěl být rabínem nebo představeným obce. Proto jsou vydávány křivé rozsudky a dochází k množství nepravostí mezi lidem Hospodinovým. Vinou toho jsme vyháněni z jednoho místa na druhé a dochází k dalším zlým a rozhořčujícím věcem, o nichž z úcty k lidu Izraele není vhodné psát. **PAVEL SLÁDEK, FF UK**

VZPOMÍNKA NA GEORGE SACHSE (5. 7. 1920–17. 7. 2019)

Ve středu 17. července krátce po oslavě 99. narozenin zemřel ve svém bytě na Manhattanu **GEORGE (JIŘÍ) SACHS**.

Narodil se 5. července 1920 v Praze na Smíchově ve Zborovské ulici. Po okupaci Československa nacistickým Německem musel přerušit studia elektrotechniky na ČVUT, poté byl zaměstnán na pražské židovské obci jako údržbář. Patřil ke skupině tzv. Gladiátorů, kteří vyklízeli zabavené židovské byty a stěhovali nábytek. Později, v září 1943, byl transportován do Terezína

George Sachs 1945. Foto archiv.

a následně na nucené práce do Berlína, kde stavěl domy pro příslušníky nacistické nomenklatury. Absolvoval pochod smrti, ke konci války se vrátil do Terezína. Během holokaustu přišel prakticky o celou rodinu. Otec Leo byl za nevyjasněných okolností zavražděn ještě před válkou, matka Jenny, roz. Lamplová, zemřela před nástupem do transportu. Milovaný o pět let starší bratr Egon, právník, byl zastřelen v Terezíně. Ostatní příbuzní zemřeli v Osvětimi.

Se svou budoucí ženou Evou (s níž pak prožil 67 let šťastného manželství) se seznámil v roce 1947 v Praze; po komunistickém puči utekli mladí manželé přes Německo do Spojených států. Do USA přišli na tzv. Trumanovu kvótu s pěti dolary v kapse. George začal záhy po příjezdu do New Yorku pracovat jako manažer ve slévárně a krátce nato přešel do továrny na boty; v téže firmě (Cosmos Footwear Corp.) se v roce 1966 stal generálním ředitelem. Eva našla první místo jako švadlena dětských oblečků, později šila doma a věnovala se převážně umělecké tvorbě. Za své úspěšné kariéry byl George Sachs ředitelem několik dalších obuvnických firem. Za vynikající management získal ocenění od The American Jewish Committee Appeal for Human Relations. Patřil také k patronům Al-

bert Einstein College of Medicine of Yeshiva University, NY.

George byl opravdovým Newyorčanem, elegantním a šarmantním za každých okolností. Když se vydal na svá oblíbená místa (do lahůdkářství Zabar's na Broadwayi, švýcarského Lindtu na Fifth Avenue nebo do obchodu s fotografickou technikou B & H) vždy nosil čapku – bekovku. Zanechal po sobě obšáhlý a cenný fotografický archiv. Celý život rád a dobře fotografoval: rodinu a přátele, ale také přírodu a každodenní pouliční scény v Americe a po celém světě. První fotoaparát obdržel již v roce 1933 jako dárek k bar micva. O čtyři roky později natočil v Praze pohřeb Tomáše Garrigua Masaryka. Na TGM

ostatně často vzpomínal; vídával jej jezdit na bílém koni po Arbesově náměstí. To byla, jak uvedl ve svém životopisném vyprávění, nejkrásnější léta jeho života.

Manželka Eva, rozená Zifferová, též přeživiš šoa, napsala vzpomínkovou knihu *Letters from Terezin*, která vyšla v roce 2008 česko-anglicky pod názvem *Bolestné echo času/Painful Echo of Time*. Jedná se o deník, který si vedla v terezínském ghettu v letech 1941–1943 doplněný jejími vlastními kresbami. Byla výtvarnice, zemřela roku 2014.

I ve svém pozeňnaném věku si George pamatoval kolem osmdesáti telefonních čísel z adresáře a na svátky rozesílal přes padesát rukou psaných, jak říkával, „kartiček“. Až v posledních pár letech přešel na elektronické rozesílání gratulací. Domluvil se pěti jazyky, vybavil si latinské citáty, které se naučil za gymnaziálních studií, a hebrejské modlitby, které mu říkala babička.

Byl dobrým přítelem lidí bez rozdílu náboženského vyznání, národnosti, profese či věku. Jeho smrt je velká ztráta pro všechny, kteří ho znali. Za sebe mohl říci, že můj osobní New York už nikdy nebude jako předtím. Chybí tady Jirka. *Necht' je jeho duše přijata do svazku živých.*

Monika Hanková, New York

FRANCOUZSKÝ IMPRESIONISMUS

K výrazným činům, kterými Národní galerie postupně vyrovnává dlouhodobý deficit z minulých let a vrací Prahu z provinčnosti mezi srovnatelná evropská města, bezesporu patří výstava Francouzský impresionismus – mistrovská díla ze sbírky dánského muzea Ordstrupgaard, která je k vidění do 13. října v Paláci Kinských na Staroměstském náměstí v Praze. Ve sbírce, kterou od začátku 20. století postupně shromáždil dánský podnikatel Wilhelm Hansen, dominují především impresionisté: Claude Monet, Edgard Degas, Pierre Auguste Renoir, Alfred Sisley a také Camille Pissarro. Kolekce zahrnuje rovněž malíře, kteří impresionismu předcházeli (Delacroix, Courbet, Corot a Daubigny), i ty, kteří v jejich cestě osobitým způsobem pokračovali (Paul Cézanne a Paul Gauguin). Šedesát vystavených obrazů dokumentuje skvělým způsobem, na jakých základech stojí moderního umění a jak živá a svěží jsou stále plátna, na která veřejnost i většina kritiků reagovaly v době jejich vzniku posměchem a pohrdáním.

V podstatě o každém z vystavených malířů by se dal napsat román – a vlastně se tak ve většině případů také stalo, někdy i vícekrát. Bylo totiž o čem psát. Lze to doložit třeba na příkladu Camilla Pissarra, jedné z nejskromnějších a současně největších osobností této generace. Narodil se na Ostrově svatého Tomáše v roce 1830 v době, kdy tento karibský ostrov ještě patřil Dánsku. Jeho otec byl francouzský Žid a obchodník, matka Kreolka. Camille proto nebyl přijat do židovské školy a navštěvoval školu pro černošské děti. Potom studoval v Paříži, pracoval v rodinném obchodě a hlavně stále kreslil. Nějaký čas strávil ve Venezuele, ale od roku 1855 už žije a maluje trvale ve Francii. Tam se seznámil s Monetem a Cézannem a pomalu nacházel svůj vlastní výraz a styl. Od roku 1874 organizoval spolu s Monetem nezávislé výstavy, kterých se účastnili také Renoir, Sisley, Degas, Cézanne a další. Postupně se stal středem skupiny moderních malířů, kteří si vážili jeho originálního díla i osobního příkladu. Když v roce 1903 v Paříži umírá, je už známou a respektovanou osobností.

Tak je tomu i na pražské výstavě; v sousedství obrazů přátel impresionistů najdeme i několik méně známých, ale špičkových obrazů Camilla Pissarra, dobrého člověka i malíře. jd

KONŠPIRAČNÉ TEÓRIE

... a iné krásy Slovenska

Pred mesiacom či dvomi som sa od známeho dozvedel, že Ajax Amsterdam zaručene vyhrá Ligu majstrov. Ako dôvod uviedol, že je to židovský klub a Soros to už vraj zariadil. Vtedy som si uvedomil niekoľko dôležitých faktov:

1. Vzrástla moja hrdosť na to, čo všetko my Židia dokážeme a ovládamo, ale aj neistota, ako túto zodpovednosť zvládame. Veď ani ten Ajax nevyhral, vypadol už v semifinále...

2. Medzi krásy Slovenska treba okrem Tatier zaradiť aj konšpiračné teórie. Sú totiž (podobne ako Lenin a naše najmenšie veľhory) večne živé a navyše robia náš život zaujímavejším (aj keď nie vždy príjemnejším).

3. Pre inšpiráciu a poučenie som sa vrátil ku knihe mojej kolegyne Zuzany Panczovej *Konšpiračné teórie: témy, historické kontexty a argumentačné stratégie*. Autorka ňou (asi nechtiac) úspešne dvíha moje ego tým, že nerozoberá len teórie „ako také“, ale značný priestor venuje spôsobom, akými nemalá časť slovenskej verejnosti hodnotí pôsobenie Židov v minulosti, najmä však v súčasnosti. Kniha jednoznačne potvrdzuje, že židovský vplyv vnímali (a platí to dodnes) ako nemalý.

SPRISAHANIA

Svedčí o tom jedna z najzaujímavejších častí *Konšpiračných teórií*, kapitola *Sprisahania proti spoločenskému poriadku: minority a elitné spolky*. Otvára ju dlhá podkapitola s krátkym názvom *Židia*: „Obraz Žida ponúka už po dlhé stáročia predstavu ničiteľa tradičných kresťanských hodnôt. Je zaujímavé, že azda najrozšírenejší typ konšpiračných teórií o židovskom sprisahaní je využívaný nielen naprieč časovými a geografickými reláciami, ale i v prostrediach ideologicky znepriatelených. Je to príklad takmer univerzálneho symbolu, prítomného tak medzi kresťanmi, ako aj v prostredí stúpencov islamu, a to na všetkých kontinentoch od USA až po Japonsko. V symbolickej rovine sociálnej komunikácie sa Židia stali typickými pred-

staviteľmi obetných baránkov so všetkými dôsledkami. Na Slovensku je možné uvažovať o Židoch – a dnes v ešte väčšej miere o Rómoch – ako o stigmatizovanej skupine.“ (s. 72) Na tej istej strane sa o niekoľko riadkov nižšie dočítame, že „Označenie ‚Žid‘ v tomto diskurze nevyjadruje len etnickú identifikáciu, ale je to aj atribút pre členov nepriateľskej, antagonistickej skupiny ‚oni‘ v zmysle politickom a sociálnom, ale predovšetkým morálnom a kultúrnym“.

Pochopenie súčasného stavu nie je možné bez exkurzie medzi konšpirácie dávnejšej či nie tak dávnej minulosti. V texte nechýbajú príklady popierania holokaustu, adorácie vojnového Slovenského štátu a iné konšpiračné zvláštnosti.

PROTOKOLY

Panczová ale logicky ide k prameňom a venuje zvýšený záujem *Protokolom sionských mudrcov*. Všima si okolnosti ich vzniku, obsah, ale aj vplyv na súčasnú spoločnosť. Spomenul som si na svoj archív a neodolal som. Hľadal (a našiel som v ňom) výstrižok z novín *Smena*. V roku 1991 tento denník zaviedol rubriku *Konfrontácie* a dal v nej slovo obhajcom aj odporcom *Protokolov*. Martin Šavel, majiteľ vydavateľstva, v kto-

rom tento pamflet vyšiel, uviedol: „Nepovažujeme *Protokoly sionských mudrcov* za program Židovstva ako takého. Považujeme ich len za program istej časti, ktorá ani nie je čisto židovská – je premiešaná so slobodomurármi iných vyznaní a tiež Židmi, ktorí nie sú úprimne veriacimi Židmi. Sme presvedčení, že je to čisto mocenská záležitosť. *Protokoly* sú návodom a programom pre špičku, ktorá chce vládnuť svetu.“

V podobnom duchu sa vyjadril ďalší obhajca Robert Helebrant. Slovný autor diela *Knížatá zloby* napísal: „Dnes je už celkom bezvýznamné, či sú protokoly pravé alebo nie. Ak videli v *Times* už v roku 1921 nápadnú zhodu medzi ich obsahom a svetovými udalosťami, tým nesporejšia je táto zhoda v súčasnosti. Rozdiel je len v tom, že je dnes úplne nepochybné, prečo sa stalo to či ono a kto je toho pôvodcom. Dnes sa už vie, že udalosti vo svete neplynú obyčajným vývojom, pretože sa ozrejnilo, že tento vývoj je umelo riadený. To je najväčší objav, ku ktorému ľudstvo prispelo tým, že vie o židovských snahách zničiť jeho kultúru a budúcnosť. Preto by sa mali *Protokoly* denne čítať, mali by sa stať pre kresťanov vedľajšou, poučujúcou i odstrašujúcou bibliou.“ Proti takýmto perlám nemali racionálne argumenty Jara Franeka či politológa Grišu Mesežnikova ani minimálnu šancu...

Po tejto odbočke sa vrátim k Zuzane Panczovej. Prezentované názory a závery ilustruje rozsiahlymi ukážkami z internetovej komunikácie konšpirátorov. Je to čítanie chvíľami smiešne, častejšie smutné, v každom okamihu smiech cez slzy (prípadne naopak, slzy cez smiech).

Konšpiratívne teórie vyšli vo vydavateľstve Veda, tento handicap by však čitateľov nemal odradiť. Autorke sa totiž podarilo úspešne naplniť deklarovaný zámer napísať odbornú prácu jazykom, ktorý neodradí laikov. Aj vďaka tomu si dovoľím odporúčať ju každému, kto má o túto problematiku záujem. Zároveň pripomeniem, že Slovensko má vo svojom portfóliu aj iné krásy. Napríklad Zuzanu Čaputovú. Alebo Tatry.

PETER SÁLNER

CO JE ANTISIONISMUS

Několik poznámek ze summitu o boji proti antisemitismu

V červenci pořádalo americké ministerstvo spravedlnosti ve Washingtonu konferenci o potírání antisemitismu. Vystoupil na ní mj. novinář a historik JONATHAN S. TOBIN, šéfredaktor internetového Jewish News Syndicate (www.jns.org). Zabýval se situací v amerických univerzitních kampusech v souvislosti se silícím antisionismem, podporovaným hnutím BDS (které žádá bojkot Izraele, stažení investic z této země a zavedení sankcí proti ní). Přetiskujeme výběr z jeho příspěvku.

Tento panel se má zabývat problémem antisemitismu v univerzitních kampusech. Je navýsost ironické, že právě kampusy se v Americe staly místem, kde antisemitské smýšlení zapustilo kořeny a kde se Židé cítí kulturou netolerance nejohroženější. Instituce, které by měly být pevnostmi nezávislých a pokrokových hodnot, se na tomto kontinentu staly předmostím toho, o čem ministerstvo spravedlnosti mluví jako o šokujícím vzrůstu antisemitismu. Ale nikoho, kdo sleduje současné dění v akademickém světě, to nepřekvapuje.

Hlavní důvod je jasný: vzrůstající popularita antisionismu a způsobu, jakým je tato ideologie používána k legitimizaci antisemitismu a k vytváření nepřátelské atmosféry v akademických kruzích a v některých univerzitních kampusech. Podpora hnutí volajícího po bojkotu Izraele (BDS) sílí nejen mezi akademiky, ale přímo v řadě univerzitních kateder; s protestujícími akademiky a studenty, kteří oponují jeho diskriminačním cílům a jeho taktice, se zachází jako s párii. Jsou umlčováni, či dokonce zastrahováni, což právě Židé vnímají velmi citlivě.

Důvod je jasný. Po staletí byli Židé napadáni z mnoha důvodů. Všechny měly co dělat s posedlostí antisemitů a málo nebo nic s tím, co Židé skutečně dělali nebo říkali. Dnes se ztělesněním nenávisných židovských stereotypů minulosti stal stát Izrael, jeho národ a stoupenci.

Co je tedy antisionismus a liší se od nenávisť vůči Židům? Antisionisté se vymezují vůči jedinému národu a jedinému zemi. Žádný jiný stát není terčem tak ostře kritiky, s žádným jiným národem na planetě se nezachází tak, jak požadují antisionisté, aby se zacházelo s Izraelem.

Je pravda, že ne každá etnická skupina se dočkala svrchovanosti ve své do-

movině. Ale neexistuje ani jediný další příklad mezinárodního hnutí, které své úsilí věnuje zničení již existujícího svrchovaného státu na základě koncepce, že jeho obyvatelé nejenže nemají právo uplatňovat svou moc nad vlastním územím, ale nemají ani právo na něm žít. To se děje jen v případě Židů a Izraele.

Protestovat proti antisionismu a označit ho po právu jako druh antižidovského předsudku neznamena nutně, že člověk vyjadřuje určitý názor týkající se blízko-východního mírového procesu. Na to je konflikt mezi Židy a Araby, jenž probíhá po více než století, příliš složitý. Ale zřejmě nikoho nepřekvapí, že ti, kdo kritizují izraelský postoj k mírovému procesu, ignorují fakt, že Izrael již několikrát zkusil nabídnout Palestincům, aby vytvořili svůj stát výměnou za mír a ukončení konfliktu, a že Palestinci nabídku vždycky odmítli.

Ti, kdo prohlašují, že spravedlnosti lze dosáhnout jedině tak, že se upře Židům právo na stát v jakékoli části země (nejen na Západním břehu či v Jeruzalémě, ale také v Tel Avivu nebo Haifě), o niž vedou spor dva národy, současně velice ochotně podporují řadu dalších národnostních a etnických skupin.

Nahlíženo z této perspektivy, antisionismus a jeho součást BDS nekritizují určitou izraelskou politiku nebo určitého politika. Neusilují ani o úpravu izraelských hranic. Jejich cílem je – a stoupenci hnutí BDS to dávají jasně najevo ve své literatuře a na webových stránkách – upřít Židům práva, která nejsou upírána nikomu jinému. Antisionisté a jejich hnutí BDS nejenže požadují zvrátit 71 let izraelské státnosti, ale také vymazat tisíciletí židovských dějin a židovské víry. Izrael poměřují dvojími měřítky, která se neuplatňují na žádnou jinou demokracii – natož na jakoukoli zemi na Blízkém východě – a navíc zlovolně srovnávají Izrael s nacistickým Německem. S jediným národem, který je spjat s judaismem, zacházejí jako s nelegitimním, přičemž nijak nezmiňují pouta mezi vírou a desítkami dalších svrchovaných národů.

Nelze pochybovat o tom, že ti, jejichž debata o Izraeli je ukotvena v hnutí, které požaduje jeho zničení, nekritizují pouze izraelskou vládu ani nevystupují na obranu míru, ale podílejí se na nenávisti, která je z podstaty antisemitská. (Přeložila am.)

DĚJINY MÁME V KRVÍ

(pokračování ze str. 13)

Výzkum první generace uzavíráme a chystáme se jej publikovat; druhou generaci máme také v podstatě uzavřenou, ale zájemce můžeme vyšetřit. Máme více žen než mužů, takže bychom ocenili účast mužů... Ve třetí generaci nám vysloveně chybějí lidé. Počítáme s tím, že bychom výzkum ukončili počátkem příštího roku.

Myslíte si, že trauma může ovlivnit i to, zda přeživší zůstali v Československu, a zažili tedy nedemokratický režim, nebo odešli a žili v Izraeli či na Západě?

Existuje velká metaanalýza z roku 2010 týkající se přeživších holokaust. Její autor se jmenuje Efrat Barrel, zahrnul do ní 12 tisíc lidí. Tato analýza mimo jiné skutečně porovnává práce, které vznikly v Izraeli, s pracemi, které vznikly v jiných částech světa (hlavně v Americe). Jeho studie obsahovala i dotaz na well-being, spokojenost se životem, pocit pohody, což my máme také. V této studii vyšlo, že pocit pohody je vyšší u přeživších v Izraeli než těch, kteří žijí jinde ve světě. Pokud se k nám hlásí lidé z ciziny, emigranti, my je vzít nemůžeme, protože ty životy byly úplně jiné. Co se týče první generace, je mezník rok 1946. Do té doby lze porovnávat – jak čekali na příbuzné, kteří se nevraceli, jak se s tím vyrovnávali, někde byl antisemitismus... Ale pak už se u nás žilo úplně jinak a nemůžeme vzít do výzkumu někoho, kdo žil v Americe.

Dal by se podobný výzkum provádět i s lidmi, kteří prošli dlouholetým vězněním v době komunismu, a s jejich potomky?

Dal, ale byl by to jiný výzkum. Zkušenost holokaustu je unikátní – mnohaleté potlačování, ponižování, ztráta všech práv, deportace nebo skrývání – a nakonec všem společně čekání na navrátilce z koncentráku a šok ze ztráty blízkých.

Připomínáme si třicet let od pádu komunismu. Co vás za posledních třicet let nejvíce potěšilo a co zarmoutilo?

Potěšilo mne téměř všechno a ve srovnání s tím, co jsme zažívali před třiceti lety, jsou dnešní problémy jen občasným zakopnutím na dobré cestě.

ALICE MARXOVÁ

(Výzvu k účasti na výzkumné studii naleznete na straně 26.)

IZRAEL: Židé a silná slova

Na to, že Izraelci půjdou už v polovině září volit, působí téma voleb jaksi okrajově. Alespoň tomu tak bylo v médiích a během léta. Člověk se neubrání pocitu, že se tu projevuje účinek inflace. Když už letos jedny předčasné volby byly (v dubnu), když už tehdy vyzněly ne jako soubor různých vizí a programů, ale jako charakterový soubor dvou lídrů (Benjamina Netanjahua a Bennyho Gantze), když už se většina voličů mezi nimi jednou rozhodovala, tak proč by se teď měli rozhodovat jinak?

Možná proto izraelský mediální zájem v polovině léta nemířil ani tak k volbám, ale spíše k obecnějším tématům. I k takovým, jako je pozice Izraele a Židů vůbec ve světě. A píše-me-li „ve světě“, je zřejmé, že jde především o svět americký (už proto, že v něm žije židovská komunita jen o málo menší než ta izraelská).

Amerika Donalda Trumpa se stává lakmusovým papírkem pro stále více západních států a společností. Také pro Židy, Izraelce, judaismus či jeho hodnoty. Skoro by se mohlo zdát, že sílí tendence rozdělovat Židy na izraelské a americké ve smyslu formování dvou různých politických národů. Politického národa Izraelců, jehož většina volí – i přes osobní nechuť k němu – Netanjahua a v Trumpovi spatřuje oporu i spojení proti hrozbám: ať už vojenské z Íránu či rizika automatického vzniku palestinského státu. A politického národa amerických Židů, jehož většina spatřuje hrozbu právě v Trumpovi – v jeho skutečných či jen údajných vadách, jako je nacionalismus, xenofobie, boj proti otevřenosti i tradicím americké (nepřímou i staré izraelské) demokracie.

Takto nastíněné dělení ale není ve skutečnosti tak černobílé a skrývá různé háčky.

SVĚT, JAKÝ JE

Trump je pro mnoho Izraelců vítaný už svým postojem ke světu. Jak to v červenci řekl jeho důvěrník, diplomat Ri-

chard Grenell, když vysvětloval Trumpovu politickou doktrínu: „Vidět svět takový, jaký je. Ne takový, jak si myslíme, že bychom ho měli vidět.“ Americký prezident je v Izraeli vítaný i tím, že chápe tamní zdráhání souhlasit s rychlým vznikem palestinského státu. Aniž by Palestinci uznali právo Židů na domov ve Svaté zemi. Aniž by poskytli záruky, že stát na Západním břehu Jordánu se nestane takovou hrozbou jako Gaza.

Tvrdý postoj zaujímá Trump i doma k ilegálnímu přistěhovalectví (hlavně z Mexika). A čím tvrdší je pozice Trumpa, tím sílí odpor opozice, k níž se vedle radikalizované Demokratické strany

Třicet šest židovských protestujících proti detenčním centrům v New Jersey. Foto archiv.

řadí i většina amerických Židů. Jak říká staré klišé: zatímco izraelské Židy vyznávají judaismus, američtí Židy vyznávají levicový liberalismus. Ukázali to, když Imigrační a celní úřad (ICE) začal více než dříve posílat ilegální přistěhovalce do detenčních center.

Detenční centra, zvláště ta rychle postavená v Texasu u mexických hranic, skýtají nehezké obrázky. Pro noviny je to vděčné téma, takže i čtenáři Times of Israel se dozvěděli o dětech bez mýdla a možnosti sprchy. Ale dozvěděli se i něco více. A sice o tom, jak se do protestů proti této politice – přesněji proti detenčním centrům ICE, ale ne v drsném Texasu, nýbrž v kultivovaném New Jersey, Bostonu a Washingtonu – zapojili američtí Židé. A že při tom jen tak nepostávali, svědčí fakt, že desítky jich byly zatčeny.

A tady jsme u jádra věci. Že někdo protestuje proti Trumpově politice včetně politiky proti ilegální migraci, moc nepřekvapí. Zajímavější je, jak svůj pro-

test pojímá, jak silná slova volí a jaké ideové směry při tom posiluje.

NEVIDÍTE TEN ROZDÍL?

Článek v Times of Israel se věnuje hlavně protestnímu hnutí Never Again (Nikdy více). Sám název, ale i rétorika nazývající detenční centra pro ilegální přistěhovalce „koncentračními tábory“ nenechávají na pochybách, že jde o cílenou aluzi na holokaust. „Protestující věří, že v detenčních centrech ICE se dějí zvěrstva a že zkušenost Židů s pronásledováním, zvláště nacistickým, je musí vést k pomoci jiným pronásledovaným skupinám,“ píše autor článku Ben Sales.

Ten argument chápe i Mark Hetfield, šéf židovské organizace pro pomoc uprchlíkům HIAS, založené už v 19. století. Pozastavuje se nad analogií ilegálních přistěhovalců a holokaustu, která mu přijde zcela nepatřičná, ale protest jako takový za tu cenu prý stojí.

Hledáte-li někoho, koho to přirovnání vysloveně rozčílilo, musíte zabrousit proti toku času. Nejprve o měsíc zpět, do června, kdy detenční tábory označila za „koncentráky“ Alexandria Ocasio-Cortezová – představitelka radikálního křídla Demokratické strany, nejmladší členka Kongresu (29), ikona světové pokrokové levice a dáma peskovaná za to, že z kritiky Izraele sklouzává k antisemitismu. (Za její rétoriku se tedy postavili popisovaní židovští aktivisté, kteří před centry ICE protestovali o měsíc později.)

A pak se přenesme zpět o tři čtvrté století, do doby, kdy v koncentračním táboře Mauthausen získával životní zkušenost Edward Mosberg. Teď, ve svých 93 letech, řekl svůj názor na kongresmanku Ocasio-Cortezovou novinářům z New York Post. Rozčíluje ho, že někdo nevidí rozdíl mezi lidmi, kteří byli cíleně transportováni na průmyslovou smrt, a ilegálními přistěhovalci, kteří se dobrovolně rozhodli pro riskantní akci. „Nepozná-li někdo ten rozdíl,“ řekl Mosberg, „buď si hraje na hlupáka, nebo je mu to prostě fuk.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

LIŠKY U ZDI NÁŘKŮ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Židovským hřbitovem v Třebíči nyní turisty i místní provede nový tištěný průvodce. Brožuru s mapkou přímo na hřbitově představil její autor, student hebraistiky Tobiáš Smolík. Průvodce mimo jiné upozorňuje, že v Třebíči jsou pochováni i Židé z nedaleké Náměště nad Oslavou, a také třeba Židé vypovězení z Vídně nebo uprchlíci z Haliče. Brožuru zájemci získají v Informačním centru u Zadní synagogy zdarma. (trebicky.denik.cz, 1. 8.) ■ Slovenská prezidentka Zuzana Čaputová při příležitosti 75. výročí zavraždění tří tisícovek Romů a Sintů v nacistickém vyhlazovacím táboře v Osvětimi-Březince, které je na Slovensku památným dnem, varovala před snahami vyvolávat v současné politice strach a nenávisť vůči skupinám lidí a před zlehčováním těchto jevů. „Tragické zkušenosti s šířením strachu a nenávisťi bohužel máme i na Slovensku. Poznat minulost je naléhavou potřebou pro přítomnost a budoucnost. Zvláště, když se nenávisť a vyvolávání strachu stávají politickým nástrojem naší doby,“ uvedla Čaputová. (tyden.cz, 2. 8.) ■ Židovská čtvrť v Třebíči je chloubou města. Turistů zde od doby jejího zápisu na seznam UNESCO každoročně o pět procent přibývá. Starousedlík z této části města, malíř Josef Hruběš, má však slova kritiky. Čtvrť podle něho má svou odvrácenou stránku, které město nevěnuje řádnou pozornost. „Přibývá zde opravených domů, ale také domů, které jsou prázdné a které se mění v ruiny. V některých průchodech se hromadí odpadky a na ulicích parkuje stále více aut bez povolení,“ řekl Hruběš. Parkování i neudržované domy v „Židech“ jsou letitým problémem, ke kterému se trebičská radnice opakovaně vrací. (regiony.im-puls.cz, 7. 8.) ■ Už několik dní lidé pozorují v jihozápadní části Chrámové hory v Jeruzalémě desítky lišek. Údajně tam pobíhají od svítání do soumraku. Podle ortodoxního jeruzalémského rabína Shmuela Rabinowitze se tak naplnilo proroctví ze Starého zákona. Uriášovo proroctví tvrdí, že židovský chrám bude v dezolátním stavu. V jedné z pasáží přímo stojí, že „se po něm budou procházet lišky“. Právě přítomnosti těchto psovitých šelem blízko Zdi nářků si lidé na začátku tohoto týdne začali všimnout. Podle

hebraisty Pavla Sládka jsou ale podobné události časté. Jde prý o součást židovského náboženství. „Obecně po staletí se předpokládá, že jednou bude chrám znovu postaven, a vždycky se najde nějaká skupina lidí, která začne vypočítávat, jestli už to bude teď nebo za chvíli. Začnou hledat znamení ve všem,“ řekl Sládek, který působí jako vedoucí katedry Blíz-

kého východu na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. (lidovky.cz, 9. 8.) ■ Díky rozhodnutí papeže Františka budou příští rok zpřístupněny cenné materiály vatikánských archivů z období pontifikátu papeže Pia XII., tedy z let 1939–1958. Badatelé tak budou moci prozkoumat postoje Vatikánu za druhé světové války a na počátku studené války i nově interpretovat některá stanoviska a činy Pia XII., jehož působení mělo nemalý politický přesah a vyvolávalo i po jeho smrti značné kontroverze. (iforum.cuni.cz, 9. 8.) ■ „Nesnáším fašistické kolaboranty“, „Tuhle zemi mám rád a nenechám ji rasistům“, takové a další nápisy podepsané „Pérák – tak trochu jiný vlastenec“ se objevily v minulých dnech na sídle liberické kanceláře pravicev extrémistické SPD Tomia Okamury. Liberická SPD polepení své kanceláře odsoudila a vše nahlásila policii. Ve svém prohlášení píše: „Nenávisť novodobých neomarxistů a sluníčkářů je neskutečná.“ (nasliberec.cz, 10. 8.) ■ Krvavá legenda nedá umělcům spát ani téměř sto let po smrti zbojníka Nikoly Šuhaje. „Jeho příběh mě uhranul a doba je zralá na nový film,“ říká režisér Vladimír Morávek, jenž právě natáčí další verzi této slavné legendy z Podkarpatské Rusi. Dochované historické prameny ovšem ukazují, že Nikolu Šuhaje byste při dnešních toulkách Podkarpatskou Rusí potkat nechtěli. Střílel nejen české četníky, kteří toužili rusínského banditu zkrotit, ale i sousedy. Takto 13. srpna 1921 zákeřně zastřelil

nic netušícího souseda Ivana Derbačoka, jenž zrovna u chalupy kosil trávu. Ne celý měsíc předtím přepadl se svými chlapci skupinu místních Židů vracejících se z trhu. Nikola se jejich povoz pokusil zastavit s puškou v ruce, kočí ale práskl bičem a koně vyrazili tryskem. Šuhaj tak alespoň zahájil bezhlavou palbu a ranou do hlavy zastřelil Jakoba Tambora. (Týden, 12. 8.) ■ „Kvůli Gottwaldovi jsem první Kinský, který neumí pořádně česky skloňovat.“ Constantin Kinský, který se narodil ve Francii, kam jeho rodiče utekli před komunisty, možná špatně skloňuje, jinak je to ale zanícený český a hlavně žďárský patriot. Jim vedená rodinná firma ve Žďáru nad Sázavou již několik let rekonstruuje zámek a snaží se zvelebovat panství Kinských. „Měl jsem velkou výhodu, že na nás tatínek mluvil česky a četl nám. Třeba Ferdu Mravence nebo Káju Maříka. Takže sice mluvím česky špatně, ale mluvím. Další výhodou bylo, že jsem byl na návštěvě v Československu již za komunismu. Jednak jsem získal určitou představu, v čem tu lidé museli žít, a zároveň jsem si dobře uvědomoval, že to nikdy nebudu plně chápat. Rozhodně tedy nemám tendenci lidi soudit. To je strašně důležité. Takže kulturní šok to zase tak velký nebyl. I když si třeba vybavuji, jak nás překvapilo, že si tu lidé nekoukají do očí. To se naštěstí hodně změnilo. Co se naopak moc nezměnilo, je skutečnost, že se Češi nehlásí ke svým kořenům. Obyvatelé téhle země, to nebyli a nejsou jen Češi, ale i Němci, Židé a Cikáni. Když neuznáme ty tři další kořeny a budeme se hlásit jen k tomu, že jsme Češi, je to strašně špatně.“ (iHNed.cz, 13. 8.) ■ Nejvíce pronásledovanou náboženskou skupinou ve světě jsou křesťané. Nadace ACN uvádí 200 milionů pronásledovaných a 350 milionů diskriminovaných. Důsledky jsou varovné. Například v Iráku po letech války, chaosu a genocidy zůstala jen sedmina z původního počtu křesťanů. Dnes trpí ve světě na mnohých územích židé, šiité, rohingové, ahmádijci, baháji, buddhisté, hinduisté, svědkové Jehovovi, Ujguři, příslušníci Falun Gong a další. Na druhé straně jsou v mnoha státech atakováni nevěřící, blogeři, humanisté či vězni svědomí. Obecně lze říci, že kde je pronásledována jedna náboženská menšina, čeká podobný úděl i jiné menšiny. (Katolický týdeník, 20. 8.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Před **20 lety, 28. září 1999**, se v Praze konalo **protestní shromáždění** proti stavebním pracím, které prováděla Česká pojišťovna ve Vladislavově ulici na části nejstaršího známého židovského hřbitova v ČR, středověkého židovského pohřebiště. Vyjádření Archeologického ústavu AV, protesty pražské židovské obce, mediální pozornost v ČR i zahraničí nakonec dokázaly přimět ministerstvo kultury, aby lokalitu prohlásilo za kulturní památku, a vedení pojišťovny k tomu, aby nad hroby vytvořila sarkofág. Ostatky již vyzvednuté z pohřebiště byly převezeny na Nový židovský hřbitov na Žižkově; nacházejí se pod rozměrnou žulovou plastikou ve tvaru tumby, již vytvořil sochař Kurt Gebauer. Od roku 2016 stojí ve Vladislavově ulici památník, který historii hřbitova (zrušeného roku 1478 králem Vladislavem Jagellonským) připomíná. Jeho autorem je Richard Sidej.

Před **5 lety, 8. září 2014**, zemřel v Praze historik, prozaik, básník, překladatel a rozhlasový redaktor **Jiří KOVTUN**. Narodil se 23. března 1927 v Horiněvce na Podkarpatské Rusi, ale když mu byl rok, přestěhovala se rodina

Jiří Kovtun. Foto archiv.

do Čech, nejdřív na Strakonicko, poté do Prahy. Otec Jiřího Kovtuna pracoval v pražských mlékárnách, maminka šila, prodávala v knihkupectví a dělala účetní. Gymnázium začal Kovtun studovat za protektorátu; a jedna z jeho silných vzpomínek patřila „ztrácejícím se“ židovským spolužákům. Jeho strýc se během okupace dostal do vězení za pomoc při organizaci sbírky na podporu rodin bezprostředně postižených nacismem.

Po maturitě v šestačtyřicátém roce studoval Kovtun práva na Karlově univerzitě a souběžně pracoval v časopise *Vývoj*, který vydávala Československá strana lidová a který vedl jeho přítel Pavel Tigrid. K zaměření časopisu hovořil Kovtun v rozhovoru pro týdeník *Respekt*: „V letech 1945 až 1948 už jsme nemohli kritizovat Sovětský svaz, ale mohli jsme kritizovat jeho filiálku KSČ

a dělali jsme to bez zábran jako něco normálního.“

Po převratu v únoru 1948 komunisté redakci a práci *Vývoje* okamžitě zakázali. Už v prvních dnech po převratu byl Kovtun vyloučen ze svazu novinářů. Rozhodl se pro emigraci na Západ. Hranice přešel pěšky jako ilegální uprchlík v noci u Znojma. Krátký čas strávil v utečeneckých táborech ve Vídni a v Německu, poté už zamířil do Frankfurtu za Tigridem. Zpočátku pracoval ve Frankfurtu v Czechoslovak Relief Committee (organizaci pomáhající československým uprchlíkům) a krátce pobýval v Norsku jako průvodce transportu žen a dětí uprchlíků, které tam dostaly možnost několikaměsíčního ozdravného pobytu. Po návratu do Německa pracoval dlouhá léta (1953–1971) v českém vysílání Svobodné Evropy, úzce také spolupracoval i s Tigridovým pařížským časopisem a nejvýznamnějším českým exilovým periodikem *Svědectví*. Poté zamířil do Spojených států.

Vystudoval vysokou školu knihovnickou, zhruba rok pracoval ve vysílání Hlasu Ameriky a nakonec od roku 1977 do odchodu do důchodu v knihovně Kongresu USA. Od 90. let často pobýval a pracoval v Praze, posléze se sem přestěhoval natrvalo.

Je autorem řady zásadních (mistrně a čtivě napsaných) historických prací věnovaných první republice v kontextu evropských dějin, především činnosti TGM a jeho následovníka E. Beneše: *Slovo má poslanec Masaryk; Masarykův triumf; Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918–1935* a již posmrtně vydaná *Republika v obležení*. Rolí TGM a českým antisemitismem se zabývá v knize *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera* (za niž získal Cenu Toma Stopparda). Z ruštiny překládal verše Borise Pasternaka, Osipa Mandelštama a Josifa Brodského, vydal několik prozaických knih a básnických sbírek. Prezident Václav Havel mu udělil Řád TGM III. třídy, získal i Cenu Ferdinanda Peroutky. (Životní osudy a názory Jiřího Kovtuna zaznamenalo sdružení Postbellum: jeho vzpomínky si lze poslechnout na www.pametnaroda.cz.) (am)

Jiří Kovtun DVĚ BÁSNĚ

V TOMTO MĚSTĚ

*Každý v tomto městě
čte noviny a pije kávu,
sedí u jídla a raduje se
z pravěké něžnosti žen.*

*A je tam jeden,
taky čtenář novin a piják kávy,
který opřen levým loktem o podušku
pohlíží na dveře
(ale nikdo nepřichází),
který vyzut dobosa čeká,
že budou padat slzy
a vlasy měkce švihát kolem kotníků
(ale nic),
který se snaží
k ruce každé nevěstky
přimyslet si alabastrovou nádobku
(marně).*

*Nezbývá mu než občas cestou
mezi novinovým stánkem
a kavárnou*

*zašeptat
jen tak:*

Jeruzaléme, Jeruzaléme.

DVACÁTÉ STOLETÍ

*Jako pes po studené lázni
Evropa se vždycky dovedla otřepat.*

*Naše města rostou a jediná čtvrť
by svým bohatstvím utloukla
celé království beduinů.*

*Máme však mstivou paměť:
Otevřete okno v mlze
a do pokoje se vám vřítí yperit.
Právě vám dobře chutná
a vedle vás Ivan Děnisovič
saje poslední štávu z páteře slanečka.
A víte koneckonců po tom všem,
z čeho je mýdlo?*

*Mezi palcem a ukazováčkem si
uděláte bublinku
a v ní se leskne
oko osvětlimského dítěte.*

*Co si dnes objednáme k večeři?
Kobylky a lesní med.*

Básně jsou přetištěny z knihy *Hřbet velryby*, kterou vydalo nakladatelství Torst v roce 1995.

Alžběta Glancová, Lucie Lučanská **ALEF BET TED!**

■ K začátku nadcházejícího školního roku připravila ilustrátorka Lucie Lučanská a hebraistka Alžběta Glancová obrázkovou knihu *Alef bet ted!*.

Kniha bude sloužit k prvnímu seznámení dětských i dospělých čtenářů se základními znaky hebrejské abecedy včetně znaků pro samohlásky. Jednotlivé konsonanty představují v knize ilustrace inspirované různými typy lidí, postav a věcí z tradičního židovského náboženského i sekulárního prostředí a skrze vybrané reálie státu Izrael.

Písmena jsou představena tematicky, ve dvojicích. Každá dvoustrana je proto věnovaná dvojici znaků a zároveň slov – označení postav a předmětů. Hebrejský slabikář je určený dětem a jejich pedagogům či rodičům jak z židovského, tak z nežidovského prostředí a všem zájemcům o hebrejštinu.

Vydalo nakladatelství XAO v Praze roku 2019, 44 stran, ilustrace. Knihu lze zakoupit v knihkupectví XAO (Krymská 29, Praha 10) za 250 Kč. Otevírací doba: út–pá 14–19, so 11–17.

Jiří Orten

ELEGIE

CD, verše recituje Miroslav Kovařík

■ K stému výročí narození Jiřího Ortena (1919–1941) vychází kompaktní disk s jeho snad nejznámějšími básněmi. Soubor devíti *Elegií* dokončil básník několik týdnů před tragickou smrtí v okupované Praze a patří k tomu nejlepšímu, co napsal. M. Kovařík se s Ortenovou poezií setkal již v roce 1963, opakovaně ji přednášel a po více než půl století natočil své zpracování *Elegií* za hudebního doprovodu Jiřího Pertla.

Vydalo nakl. Galén v Praze roku 2019. Audionahrávka v délce 58 minut, doporučená cena 250 Kč.

Marek Vlha, Josef Šaur a kol.

KALENDÁRIUM

MASARYKOVY UNIVERZITY 1919–2019

■ Autorský tým šesti historiků popularizační formou za doprovodu unikátních fotografií a obrazových materiálů vypráví „příběh univerzity“. Přibližuje jej v souvislosti s proměnami domácího vysokého školství a vědeckého a technického vývoje a s osudy několika generací v politických turbulencích 20. století, zmíněna je řada vyučujících židovského původu. V knize se například dozvíte, proč otázka založení brněnské univerzity vyvolala před rokem 1918 demonstrace i krveprolití; proč se řada členů profesorského sboru zapojila do odboje a co se za

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Tav jako tapuach, neboli jablko. Z knihy *Alef bet ted!*.

protektorátu odehrávalo na uzavřených fakultách či jak se měnily univerzitní a studentské festivity od promoci a Majálesů po nucené oslavy Prvního máje...

Vydala Masarykova univerzita v Brně roku 2019, 248 stran, fotografie; doporučená cena 470 Kč.

KONCERTY

V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Cyklus varhanních koncertů v Jeruzalémské synagoze v Praze pokračuje: **11. září** od 18 hodin hraje Stanislav Šurin. Program: skladby J. C. Kerlla, J. S. Bacha, P. Ebena, S. Šurina a dalších.

■ **25. září** od 18.00 hrají Jitka Chaloupková, Václav Peter. Program: J. S. Bach, G. B. Lucchinetti, J. Blanco, H. Mulet, A. Guilman.

VÝSTAVA HELGY HOŠKOVÉ

■ Dne **19. září** v 17 hodin se v Jeruzalémské synagoze koná vernisáž výstavy obrazů Helgy Hoškové k devadesátému narozeninám. Výstava bude přístupna od 20. září 2019 do ledna 2020, a to každý den kromě sobot a židovských svátků od 10 do 17.00.

V HLAVNÍ ROLI

HADAR GALRONOVÁ

■ V září se uskuteční několik představení, v nichž se současná izraelská dramatička Hadar Galronová, známá hlavně hrou *Mikve*, jež se několik let úspěšně hrála ve Stavovském divadle, představí jako herečka. Můžete ji vidět v monodramu *Whistle (Pohvizdnutí)* od Yakova Buchana, kde propůjčuje hlas druhé generaci přeživších a přibližuje neviditelné, ale hluboké rány, které holokaust zanechal. Tammy se narodila jako jediné dítě rodičům, kteří přežili Osvětim. Její matka strávila čtyři roky jako židovská sekretářka Dr. Mengeleho.

Tammy se narodila po válce, ale její dětství bylo poznamenáno minulostí rodičů a zbavilo ji přirozené radosti ze života.

Představení se hrají v angličtině s českými titulkami, a to v Mladé Boleslavi a v Praze: **12. září od 18.30** v Městském divadle Mladá Boleslav a **16. září od 19.30** v pražském divadle Komédie. Pokud při on-line nákupu vstupenky do Komédie zadáte kód 241309, máte lístek za 150 Kč. Po pražském představení následuje diskuse s autorem hry.

■ Hadar Galronová vystoupí také v sále na pražské židovské obci v Maiselově 18. Představí svou stand-up show *Passion killer (Vrah vášně)*. Bude hrát anglicky, představení trvá hodinu a není vhodné pro osoby mladší 16 let. Jedná se o satirický kabaret o ženské síle a slabosti. Vypráví příběh o historii vášně od dob Adama a Evy až do současnosti skrze příběhy biblických žen, které „zachránily izraelský lid“ jen díky ženské síle. Koná se **17. září od 18.30**, vstup volný.

DVOŘÁKOVA PRAHA

■ V rámci festivalu Dvořákova Praha vystoupí v Rudolfinu **15. září** Izraelská filharmonie a **20. září** od 20 hodin izraelský klavírista Boris Giltburg (viz www.dvorakovapraha.cz).

HUMOR V IZRAELSKÉM UMĚNÍ

■ Humorně a parodisticky laděnou výstavu současného izraelského umění pod názvem *Drop Dead Funny* představí brněnský Dům umění **od 11. září do 3. listopadu**. Výstava přináší díla z oblasti různých médií od 16 tvůrců, kteří prostřednictvím humoristických gest získávají nadhled nad každodenním životem i politickou realitou v zemi, kde není nouze o napětí a konflikty. Tento přístup jim umožňuje zpracovat napětí kolem rasy, genderu, identity a společenských konvencí, tak jak se míchají se strachy a úzkostmi moderního života. Obrábějí se k filmové grotesce, kanadským žertům, černému humoru, parodii a groteskně, čímž zdůrazňují propast mezi prožívanou zkušeností a mediálními reprezentacemi, poukazují na nevyřešená pnutí a vzbuzují pocit neklidu, který přetrvává dlouho po vyřešení pointy.

ESHKOL NEVO V PRAZE

■ Izraelský autor Eshkol Nevo představí knihu *Třetí patro*, která se stala v Izraeli bestsellerem a byla přeložena do deseti jazyků. Slavnostní představení knihy za účasti autora se koná **20. září** v 19 hodin v Knihovně Václava Havla (Ostrovní 13, P 1). Moderuje překladatelka Lenka Bukovská, překlad do češtiny zajištěn. Následující den, **21. září**, se Eshkol Nevo představí na plzeňském Světu knihy.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve středu **18. září** k nám zavítají dvě skutečné osobnosti: **Iva Pekárková** – spisovatelka, tlumočnice, barmanka, sociální pracovníce v Bronxu, řidička newyorského žlutého taxíku, uprchlice v USA (1986–1997) a imigrantka v Anglii (2005 – nyní); a novinářka a spisovatelka **Petra Procházková**, svědkyně válek a lidské bolesti.

■ Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga** (Maiselova 10, P 1)

■ 10. 9. v 19.00: **Chci být básníkem celým srdcem**. Komponovaný večer u příležitosti 100. výročí narození básníka Jiří Ortenu (1919–1941). Na jaře 2019 vyšel poslední z devíti svazků Ortenova díla *Spisy: Korespondence*. V jubilejním roce se tak podařilo dokončit projekt, který v úplnosti představuje Ortenovo dílo. O osudech a osobnosti Jiřího Ortenu, o projektu devíti svazků *Spisy* i o situaci, která panovala v Praze v době Ortenova tvůrčího života, pohovoří editorky *Spisů* **Marie Rút Křížková** a **Marie Havránková** a redaktor nakladatelství Torst **Jan Šulc**. Úryvky z Ortenova díla a vybraných dopisů přednese herečka **Michaela Bendová** a herec **Marek Adamczyk**. Večerem provede **Ester Janečková**. Kniha *Spisy VIII: Korespondence* bude na místě v prodeji. Vstup volný.

■ 12. 9. v 19.00: **Oratoria se starozákonními náměty**. Koncert přední české sopránistky **Viktorie Dugranpere** za doprovodu jednoho z nejlepších hráčů na barokní housle u nás **Jiřího Sychy** a cembalisty a varhaníka **Ondřeje Bernovského**. Zahrají skladby barokních skladatelů George Friderica Händela, Nicolò Matteise a Henryho Ecclese. Vstupenky lze koupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru muzea (Maiselova 15), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 4. 9.: **Pražské židovské muzeum a jeho úloha ve výzkumu židovských dějin (1906–2019)**. Přednáška historiků Ivety Cermanové a Alexandra Putíka z ŽMP přiblíží rozvoj vědecko-výzkumné činnosti v tomto muzeu od jeho počátků až do současnosti. Odborná činnost bude představ-

**KULTURNÍ
POŘADY**

na v kontextu vývoje instituce, která ve své historii musela několikrát bojovat o svoji existenci. Přednáška je součástí cyklu *Kapitoly z dějin Židů v českých zemích od středověku po emancipaci*.

■ 5. 9.: **Šílený hedvábník: Zika a Lída Ascher**. Jméno Ascher, v České republice zcela neznámé, je v západní Evropě více než sedmdesát let synonymem textilního designu nejvyšší kvality. Pražští rodáci Zika Ascher a jeho manželka Lída vybudovali po odchodu z Československa v roce 1939 v Londýně úspěšnou firmu specializovanou na oděvní látky. Z textilií firmy Ascher vytvářely své kolekce módní domy jako například Dior, Balenciaga, Cardin nebo Y. S. Laurent (viz *Rch* 5/2019). O tvůrčích pohovech kurátorka výstavy Uměleckoprůmyslového muzea v Praze **Šílený hedvábník** Konstantina Hlaváčková. Výstava končí 15. září.

■ 8. 9. v 10 hodin: **Nedělní dílna pro rodiče a děti: Lviček Arje jde do školy**. Začal nový školní rok a lviček Arje se učí psát. Píše husím brkem hebrejská písmenka. Prohlídka: Staronová synagoga. Vstupné 50 Kč.

■ 16. 9.: **Jak použít tereziánské divadelní texty k pedagogické práci?** Přednáška odbornice na dějiny divadla v ghettu Terezín Lisy Peschel z University of York ve Velké Británii. Pohovoří mj. o zkušenosti z rekonstrukce fragmentů hry *Komedie o pastí*.

■ 17. 9.: **Fotografkou na European Maccabi Games v Berlíně**. Vernisáž fotografické výstavy publicistky a fotografky Lenky Hoffmannové z Evropských makabejských her v Berlíně 2015.

■ 19. 9.: **Po stopách tradičních židovských komunit: Sukot u Zdi nářků a v Mea Šarim**. Audiovizuální přednáška publicisty Jana Neubauera. Přednáška je součástí historicko-cestopisného cyklu *Po stopách tradičních židovských komunit*.

■ 25. 9.: **Židé v Judeji za římského císařství a v pozdní antice**. Podle tradičního pojetí vedlo dobytí Jeruzaléma Římany v r. 70 o. l. a zničení Jeruzalémského chrámu k tomu, že Židé opustili Judeu a rozptýlili se po celé římské říši. K jejich návratu do tohoto regionu pak ve větší míře docházelo až na přelomu 19. a 20. století. Přednáška klasického archeologa Vlastimila Drbala naproti tomu na základě historických a archeologických pramenů doloží, že s výjimkou Jeruzaléma je rozsáhlé židovské osídlení Judeje doloženo po celou pozdní antiku až do 8. století.

■ **Výstavy v prostorách OVK**: Lenka Hoffmannová: Fotografie z Evropských makabejských her v Berlíně 2015.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ****tř. Kpt. Jaroše 3, Brno**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 17.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ Neděle 1. září od 16.30, vila Löw-Beer, Drobného 297/22: **Evropský den židovské kultury**. Brněnská pobočka ŽMP oslaví tento den společně s ŽOB kulturním programem pro děti a dospělé v prostorách vily Löw-Beer. Součástí akce bude prohlídka vily a přednáška „Kdo je kdo?“. Povídáním o různých povoláních, která bylo a je možné potkat v židovských komunitách, provede návštěvníky koordinátor kašrutu pražského rabinátu **Chaim Kočí**. Vstupné dobrovolné.

■ 4. 9.: **Starozákonní postavy v literatuře I: Mojžíš**. První přednáška z třídílného cyklu o postavách ze Starého zákona a jejich zpracování ve známých dílech německé literatury bude věnována Mojžíšovi. O tom, jak jeho osudy a příběhy viděli Friedrich Schiller, Johann Wolfgang Goethe, Sigmund Freud nebo jihlavský rabín Hermann Reckendorf, promluví germanistka profesorka **Ingeborg Fialová**.

■ 9. 9.: **Vernisáž výstavy Andre Steiner: nejen brněnský architekt II**. Fotografka **Kateřina Rusňáková** pokračuje v obrazovém mapování současného stavu dalších brněnských staveb tohoto autora. Během vernisáže budou promítnuty dosud neuvedené krátké snímky *Andrej Steiner – Pracovní skupina a Andrej Steiner – Židovský architekt pracovních táborů*, které natočil dokumentarista **Jakub Fišer**. Vstup volný.

■ 12. 9.: **Z dějin antijudaismu a antisemitismu I: Reprezentace Židů v západoevropské křesťanské ikonografii 12.–15. století**. První přednáška judaistky **Lenky A. Novotné** z Husitské teologické fakulty bude tento proces sledovat z různých úhlů pohledu a pokusí se stanovit definici středověkého křesťanského antijudaismu, který se stal vzorem i pro novodobé projevy nenávisti k Židům v Evropě i mimo ni.

■ 15. 9. od 10.30, Nezamyslova 27, Brno-Židenice. **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Medvídek Dubi otevírá ateliér**. Dětské dílny budou tentokrát výtvarně zaměřeny.

■ 16. 9. od 19.00 a 17. 9. od 10.00, Buran-Teatr, Kounicova 685/20: **Návštěva z pravěku**. Divadelní představení na motivy knihy a životního příběhu **Petra Ginze** (1928–1944), mladého výtvarníka, spisovatele a šéfredaktora časopisu *Vedem* v terezínském ghettu, nastudovali žáci pražského gymnázia Přírodní škola pod vedením Františka Tichého v rámci projektu Terezínská štafeta. Počet míst je omezen, prosíme o rezervaci na adrese novotny@prirodnisko.cz. Vstupné dobrovolné.

LAUDEROVY ŠKOLE V PRAZE

■ Budova školy je od června uzavřena kvůli přestavbě. Závěrečná vysvědčení žákům a studentům předali jejich učitelé na ŽOP, v botanické zahradě či v Grébovce. Kvůli přestavbě je posunut i začátek školního roku a většinu žáků a studentů (kromě prvňáčků) čekají delší prázdniny, které budou opět zakončeny učením v přírodě.

ip

JUDAFEST PO OSMÉ

■ V neděli **22. září** pořádá Česká unie židovské mládeže (ČUŽM) již osmý ročník festivalu židovské kultury: začíná ve 14 hodin, potrvá do 22 hodin a letos se koná v prostorách Kampusu Hyberská 4, Praha 1. Jako každý rok budou mít možnost návštěvníci vidět prezentaci židovských organizací a obcí z celé České republiky. Letošní ročník sice volně navazuje na ročníky předešlé, ale s větším důrazem na kulturu a vzdělávací programy. Akce představí již tradičně řadu židovských organizací a návštěvníci budou moct ochutnat nejrůznější speciality židovské kuchyně. Těšit se můžete i na divadelní představení s židovskou tematikou, koncerty, přednášky, výstavu.

ČUŽM je nezisková organizace, která spadá pod Federaci židovských obcí. Spojuje mladé lidi z židovské komunity, každý rok pořádá oslavy židovských svátků, přednášky, diskuse i brigády na židovských hřbitovech po celé České republice. Unie je součástí European Union of Jewish Students a World Union of Jewish Students, kde se účastní mnoho seminářů a setkání s mladými Židy z celého světa. Za 25 let své existence prošly unii tisíce Židů ve věku 15 až 35 let.

Festival JudaFest 2019 se uskuteční za laskavé finanční podpory Nadačního fondu obětem holocaustu a Federace židovských obcí, kterým tímto děkujeme.

Vstup na festival je zadarmo. Kontakt: cuzm2011@gmail.com. kv, es

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- 10. září od 10.30: Setkání s hudbou – provází Igor Tausinger.
- 11. září od 14.30: Turisté a židovská Praha – vypráví Zuzana Pavlovská.
- 18. září od 14.30: Vernisáž výstavy fotografií Vladimíra Zonntaga.
- Výstavy: *Co se do Obecních novin nevěšlo* – fotografie Petra Balajky; *Myšlenky světa* – obrazy z výtvarné dílny Denního centra Hagibor.

BEJT PRAHA

■ Po dobu rekonstrukce Španělské synagogy organizujeme kabalat šabat v Maisel-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

lově synagoze: Každý pátek od 19 hodin (letní čas).

■ Zveme na oslavu Vysokých svátků v Maiselově synagoze s rabinem Georgem Schlesingerem a Peterem Györim.

Roš hašana: neděle **29. září:** erev Roš hašana v 19.00; pondělí **30. září:** šachrit od 10.00; tašlich v 17.00 – setkání před Maiselovou synagogou. Po skončení tašlichu se koná slavnostní večeře, rezervujte si co nejdříve místa na adrese bejtdinner@gmail.com.

Jom kipur: úterý **8. října** v 19.00; středa **9. října** v 10.00.

V případě dotazů nás kontaktujte na adrese bejtprahazaloha@gmail.com. bp

25. SPORTOVNÍ HRY HAKOACH

■ Hakoach pořádá ve spolupráci s Židovskou obcí Plzeň 25. sportovní hry. Konají se ve dnech **13.–15. září** v Plzni.

Sporty: stolní tenis, tenis, volejbal, badminton, šachy, atletika, plavání, turistika. Konečný program soutěží bude stanoven podle počtu přihlášených a vybraných sportů.

Registrace prostřednictvím formuláře: /registraceLHH2019. Startovné: do 6. 9. při platbě na účet 300 Kč členové SK Hakoach, 500 Kč ostatní; po 6. 9. platba na místě – 500 Kč členové; 700 Kč ostatní. Č. ú.: 2900409898/2010, vs: 072019.

Lze vybrat maximálně dva sporty. Podrobnější informace získáte na e-mailu info@hakoach.cz.

POKLÁDÁNÍ STOLPERSTEINŮ

Ve dnech **5.–6. září** se v pražských ulicích koná pokládání dalších Stolpersteinů na památku obětí holocaustu. Jedná se vždy o skromný obřad, při němž si přibuzní a hosté připomenou tragický osud oběti a do chodníku před bydlíště se uloží dlažební kostky s mosazným povrchem a základními daty. Přehled kamenů v Praze najdete na stránkách www.stolpersteinecz.cz, v září přibude dalších 35 kamenů na 17 místech (celkem jich je v hlavním městě na 320). Pokládání Stolpersteinů organizuje Veřejně prospěšný spolek na podporu osob dotčených holocaustem (www.spolek.org) a jeho jménem moc děkují všem, kteří projekt v Praze podporují.

Pan Demnig, německý umělec, který tuto pietní akci roku 1992 zahájil v Německu a kameny vytváří, bude rovněž pokládat 11 kamenů v Českých Budě-

jovicích (**4. září**) a 8 kamenů v Jičíně (**7. září**).

František Bányai, předseda ŽOP

CEITEC HLEDÁ DOBROVOLNÍKY

■ Hledáme dobrovolníky do studie zkoumající transgenerační přenos stresu (viz rozhovor s prof. Ivanem Rektorem na str. 12–13, 20).

Hledáme vnučky a vnuky přeživších holokaust a současně lidi do kontrolní skupiny: ženy a muže ve věku okolo **35–40 a 60–65 let**, jejichž rodina **nebyla válkou zasažena**.

Zkoumáme neurobiologické, genetické a psychologické markery stresu pomocí magnetické rezonance mozku a dalších metod.

Získáte CD se strukturálními snímky mozku a finanční odměnu.

Výzkum probíhá ve Středoevropském technologickém institutu Masarykovy univerzity v Brně.

Kontraindikace k vyšetření: MR nekompatibilní implantáty, neurologické nebo psychiatrické onemocnění, alkoholismus.

Podrobnější informace a registrace u Mgr. Moniky Fňaskové na e-mailové adrese monika.fnaskova@ceitec.muni.cz nebo na tel. čísle 00 420 770 179 511.

LUACH 5780

■ **Židovský diář – Luach – na rok 5780 (2019/2020) je již v prodeji.** Obsahuje přehled židovských svátků a význačných dní, týdenní židovský i občanský kalendář, základní modlitby a požehnání v hebrejštině s českým překladem vrchního rabína Karola Efraima Sidona a adresář židovských obcí a organizací v ČR a na Slovensku. Ilustrace vytvořila Hana Bergmannová-Klímová.

Luach 5780 můžete koupit v Maiselově 18, Praha 1 (na rabinátu a v kanceláři FŽO v 2. patře) a v redakci *Roš chodeš* (Izraelská 1, Praha 3, Nový židovský hřbitov) za 70 Kč. Při zaslání poštou bude k ceně účtováno poštovné.

Objednávky zasílejte laskavě do redakce *Roš chodeš* (poštou – Izraelská 1, Praha 3, 130 00, či e-mailem na roschodes@sefer.cz) nebo na FŽO (poštou k rukám paní Aleny Kopecké, Maiselova 18, Praha 1, 110 01, či e-mailem na alena.kopecka@fzo.cz).

Luach 5780 je též k dostání ve vybraných pražských knihkupectvích (Kalich v Jungmannově ulici, Knihkupectví Franze Kafky v Široké ulici, Oliva v Husově ulici a Academia na Václavském náměstí) za doporučenou cenu 100 Kč.

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **september** oslávia narodeniny: pán Juraj Alexander – 75 rokov; pán Viliam Brandl – 70 rokov; pani Dagmar Dvorská – 88 rokov; pani Miriam Franklová – 65 rokov; pani Martina Galatová – 60 rokov; pán Ing. Peter Gero – 77 rokov; pani Jasna Hatiarová – 72 rokov; pani Doc. RNDr. Mária Hvastijová – 83 rokov; pani Viera Kamenická – 71 rokov; pani MUDr. Veronika Lehotská – 86 rokov; pani Mária Országová – 85 rokov; pán Nathan-Karol Steiner – 86 rokov; pán MUDr. Peter Šťastný – 78 rokov; pani Ing. Viera Šurdová – 72 rokov; pani Ing. Viera Vašková – 74 rokov; pán PhDr. Jozef Weiss – 86 rokov; pani PhDr. Mária Weissová – 86 rokov; pán Miloš Žiak – 60 rokov, a pani Renné Žiaková – 91 rokov. Jubilantom prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **september** oslávi narodeniny pani Darina Kossárová: 11.9. – 81 rokov. Prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **září** oslaví narodeniny: pani Věra Bakalová, nar. 14. 9. – 78 let; pan Samuel Blau, nar. 5. 9. – 17 let; pan Petr Fiša, nar. 15. 9. – 64 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22. 9. – 73 let; pan David Kšica, nar. 13. 9. – 44 let; pani Hana Němečková, nar. 30. 9. – 37 let; Elijah Shai Selinger, nar. 19. 9. – 11 let; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20. 9. – 46 let; pan Tomáš Schuller, nar. 10. 9. – 45 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13. 9. – 71 let; pani Michaela Walsbergerová, nar. 10. 9. – 44 let, a pani Ivana Zapletalová, nar. 16. 9. – 57 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **září** oslaví narodeniny pan Gabriel Szász, nar. 4.9. – 90 let, a pan Oskar Dub, nar. 5.9. – 95 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **septembri** slávia sviatok narodenín: pán Peter Absolon – 51 rokov; pani Eva Breinerová – 82 rokov; pani Katarína Hirschová – 88 rokov; pán Kende Csaba – 86 rokov; pán Ladislav Luby – 71 rokov; pani Zuzana Ošerová – 68 rokov; pán Juraj Tkáč – 70 rokov, a pani Eva Gatiová – 72 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 12. 8. 2019 nás navždy opustila pani Grunbergerová. *Zichrona livracha.*

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narodeniny: slečna Jitka Pivrcová, nar. 1.9. – 31 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 46 let, a pani Eva Gärtnerová nar. 23.9. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví životní jubileum: pani Eva Franklová, nar. 5.9. – 72 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 26 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 26 let; pani Eva Skládalová, nar. 14.9. – 72 let; pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 33 let, a slečna Anna Klimešová, nar. 12.9. – 16 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavili narodeniny: pani Libuše Bártová, nar. 31.8. – 73 let; pan Bronislav Buček, nar. 31.8. – 41 let; pan David Färber, nar. 13.8. – 44 let; pani Milada Filipová, nar. 29.8. – 45 let; pan Rudolf Gross, nar. 1.8. – 73 let; pani Lidia Kohutková, nar. 4.8. – 79 let; pani MUDr. Věra Lasáková, nar. 8.6. – 73 let; pani Marie Lichnovská, nar. 21.8. – 91 let; pan Ladislav Madrý, nar. 12.8. – 89 let; pani Drahomíra Nicielniková, nar. 29.8. – 74 let, a pan Vladislav Roman, nar. 21.8. – 72 let. *Ad mea veesrim šana!*

V **září** oslaví narodeniny: pan Michal Arend, nar. 4.9. – 70 let; Boris Buček, nar. 22.9. – 11 let; pani PhDr. Judita Freundlichová, nar. 16.9. – 81 let; pan Bc. Jan Hess, nar. 8.9. – 46 let; pani Eva Jiříčná, nar. 1.9. – 93 let, pani Věra Rolková, nar. 13.9. – 81 let, a pani Věra Vaňková, nar. 23.9. – 92 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narodeniny: bývalý predseda ŽO Plzeň pan Arnošt Bergmann – 63 let; člen SR Nadace Rudolfa Löwyho pan MUDr. Marcel Hájek – 54 let; pani Sarah Ruth Hájková – 29 let, a predseda ŽO Plzeň pan Jiří Löwy – 62 let. Všem našim

jubilantům přejeme hodně zdraví; štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavují narodeniny tito naši členové: pani Eva Bielová, nar. 25.9. – 99 let; pani Gertruda Denská, nar. 25.9. – 89 let; pani Dagmar Friedlová, nar. 11.9. – 97 let; pani Erika Gärtnerová, nar. 30.9. – 82 let; pani Jana Hamplová, nar. 2.9. – 89 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 88 let; pani Naděžda Köhlerová, nar. 2.9. – 75 let; pan Karel Köcher, nar. 21.9. – 85 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 98 let; pani Michaela Marečková, nar. 25.9. – 81 let; pani Marie Marková, nar. 29.9. – 81 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 88 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 89 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 95 let; pani Helena Tatarová, nar. 7.9. – 81 let, a pani Hana Trávová, nar. 10.9. – 94 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S hlubokým zármutkom sdělujeme; že dne 21. srpna zemřela ve věku 93 let pani Doris Grozdanovičová. Jejimu životu se budeme věnovat v příštím čísle, ale již teď víme, že nám všem – příbuzným, blízkým přátelům i známým – bude velice chybět.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

V **septembri** oslávia narodeniny: pani Judita Gregušová – 91 rokov; pani doc. RNDr. Júlia Hlaváčová, CSc. – 72 rokov, a pán Ing. Juraj Levický – 73 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví své narodeniny: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 38 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 73 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 34 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 34 let; pan Samuel Látal, nar. 9.9. – 20 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 26 let; pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 44 let, a pani Šeindly Faerman, nar. 20.9. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **septembri** oslávia narodeniny: pani Ing. Tatiana Bičanovská – 69 rokov; pani MUDr. Marta Groplová – 78 rokov; pani Eleonóra Nápoká – 69 rokov, a pán Emil Weil – 68 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **září** oslaví své narodeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová. Přejeme jí stále zdraví a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

SLOVENSKÁ PREZIDENTKA V DOMOVĚ OHEL DAVID

V červenci oslavil v bratislavském domově pro židovské seniory Ohel David sté narozeniny pan Alexander Bachnár, účastník povstání v pracovním táboře Nováky, zřízeném Slovenským štátem. K centeniu mu popřála dokonce prezidentka země Zuzana Čaputová. Na facebookovém profilu uvedla: „Byly to silné a dojemné chvíle. Pan Bachnár je i vzdor úctyhodnému věku a pohnutému osudu v obdivuhodné kondici. Jeho životní příběh je nesmírně inspirativní, stejně jako příběhy mnoha dalších klientů domova seniorů Ohel David, které jsem dnes slyšela.“ Povstání propuklo v srpnu 1944 současně se Slovenským národním povstáním. Většina bývalých vězňů se přidala k partyzánům, byla zařazena do úderní roty a po krátkém výcviku poslána rovnou do bojů; z 200 členů jich 38 padlo.

TEROR U EJN BUBIN

V pátek 23. srpna hodil palestinský terorista z jedoucího auta granát na izraelské výletníky. Zavraždil sedmnáctiletou Rinu Šnerbovou z Lodu, jejího bratra a otce zranil. K útoku došlo na Západním břehu, nedaleko osady Dolev u pramene Ejn Bubin, jenž je spolu se zahradou a vodní nádrží oblíbeným místem lidí putujících po biblických stezkách Samaří. Roku 2015 zde byl při útoku zabit pětadvacetiletý mladík Danny Gonen.

ŽIDÉ NA OBÁLCE SPIEGELU

Německý týdeník *Der Spiegel* publikoval jako letošní čtvrtou část cyklu *Dějiny díl Židovský život v Německu*. Popisuje židovské dějiny v Německu a podrobně informuje o židovských osobnostech. Po bouření nevzbudil obsah vydání, ale jeho obálka: Černobílý snímek ukazuje dva ortodoxní východní Židy z berlínské čtvrti Scheunenviertel z dvacátých let minulého století. Proti stereotypu Židů jako cizorodého elementu, jenž může provokovat antisemitské předsudky, protestovalo několik židovských, ale i nežidovských organizací, např. rozhlasová stanice Deutschlandfunk. Přední německý židovský novinář Richard Schneider obálku komentoval: „Copak takhle vypadají Židé v Německu? Židé s kípami a pejzy – to je klasická ‚žánrová fotografie‘, ke které se uchylují redakce, kdykoli se píše o Židech. Jako by většinová společnost měla problém s tím, kdyby nás ukázali jako, úplně ‚normální‘ lidi.“

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Blahopřání v Ohel David. Foto archiv.

VARŠAVSKÉ MUZEUM BEZ SOUKROMÉ PODPORY

Židovské muzeum Polin ve Varšavě zůstane možná bez podpory některých soukromých dárců. Pozastavením financí vyjadřují nesouhlas s tím, že ministr kultury Piotr Gliński dosud nepotvrdil, že do vedoucí funkce jmenuje na další pětileté období dosavadního ředitele muzea Dariuše Stolu. Gliński řekl, že jmenování stále zvažuje, i když ho znovu vybrala komise, v níž je ministerstvo kultury zastoupeno. Vládě se údajně nelíbilo, že loňská výstava v muzeu zmínila polskou antisemitskou kampaň z roku 1968 a že instituce odmítla poskytnout své prostory pro konferenci o tragicky zemřelém prezidentu Lechu Kaczyńském.

NA DESET TISÍC PORTUGALSKÝCH OBČANŮ

Portugalsko již na základě zákona z roku 2015 potvrdilo třetinu ze zhruba 33 000 žádostí o občanství. Díky tomuto zákonu mohou o občanství žádat potomci sefardských Židů vyhnaných ze země katolickou inkvizicí roku 1496. Většina žadatelů žije v Izraeli, Turecku, Brazílii a Venezuele. Stejný zákon vydalo Španělsko a udělilo občanství několika tisícům žadatelů. Zatímco ve Španělsku mohou potomci sefardů žádat o občanství jen do letošního

října, portugalský zákon zatím nemá stanovenou konečnou lhůtu.

DOPIS HISTORIKŮ

Poté, co se představitelé Muzea holokaustu ve Washingtonu ohradili proto tomu, aby odmítání vstupu mexických běženců na americkou půdu bylo srovnáváno se situací evropských utečenců prchajících před nacismem, zareagovalo 560 světových historiků. Zveřejnili otevřený dopis muzeu, v němž mj. označili odmítání možnosti činit analogie s holokaustem za „ahistorické“ a prohlásili: „K samé podstatě vzdělávání o holokaustu patří, aby varovalo veřejnost před nebezpečným vývojem, který napomáhá porušování lidských práv, bolesti a utrpení. Poukazovat na podobnosti, jež se odehrávají napříč časem a prostorem, je pro jeho poslání naprosto zásadní.“

PRŮVODCE V ARABŠTINĚ

Předseda Ústřední rady německých Židů Josef Schuster prohlásil, že bývalé koncentrační tábory v Německu by měly nabízet prohlídky v arabštině. Během čtyř let přibylo do Německa na milion arabsky mluvících běženců – ti by se měli seznámit s dějinami holokaustu, myslí si Schuster. Současně varoval před jakýmkoliv spojetvím s pravicovou, protiimigrantskou stranou Alternativa pro Německo, která pravděpodobně získá v podzimních místních volbách v oblastech bývalého NDR výrazné zastoupení. Tím, že AfD vystupuje proti menšinám, vytváří prostředí, které je nakonec „nepřátelské i k Židům“, prohlásil Schuster. (am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 9. 2019. **Cena 20 Kč (0,90 €)**